

Pengevirke 2

TIDSSKRIFT

FOR NY BANKKULTUR

2003

JULI

-en anden verden er mulig

ISSN 1399-7734

Pengevirke 2-2003**udgives af**Merkur, Danmark og
Cultura Sparebank, Norge**E-mail:**merkurbank@merkurbank.dk
cultura@cultura.no**Hjemmesider:**www.merkurbank.dk
www.cultura.no**Udkommer**4 gange om året
Næste gang 25. september 2003**Oplag: 7.700****Frist**for bidrag til næste nummer er
25. august 2003**Danske indlæg**sendes til Merkur
Vejgaard Møllevej 3, Boks 2039
DK-9100 Aalborg
0045 98101835**Norske indlæg**sendes til Cultura Sparebank
P.b. 6800 St. Olavs plass
N-0130 Oslo
0047 22995199**Redaktionsgruppen består af**Ole Uggerby (ansv. i Danmark)
uggerby@image.dk
Arne Øgaard (ansv. i Norge)
arne.oegaard@steinerskolen.no
Jannike Østervold (sek.)
jannikeo@cultura.no**Tryk:**Bræmer Tryk A/S
FSC co-certificeret
Miljøcertificeret ISO 14001
Trykt på: RePrint FSC**Tema denne gang:**
*Samfundets tregrensing.***Kommende arbejdstemaer:**3/2003 – Prisdannelse og arbejdets
organisering
4/2003 – Kvindoperspektiv på økonomi**Grafik:**

Hanne Aaby Nielsen, se side 7

Pris for 2003: Kr. 150,-**Benyt konto:**

Cultura: 1254.96.00555

Merkur: 8401-9180227

Til danske læsere vedlægges indbetalings-
kort i næste blad.

De holdninger og synspunkter, der kommer til udtryk i bladet i de enkelte artikler og indlæg er de pågældende forfattere selv ansvarlige for.

De er således ikke nødvendigvis udtryk for redaktionens synspunkter.

Mindst 17,5 %

af fibrene benyttet under fremstillingen af dette papir stammer fra velforvaltede skove, der individuelt er certificeret ifølge reglerne fra Forest Stewardship Council. 50 % af papiret stammer fra genbrug af papir.

CERTIFIED BY SMARTWOOD · SW-COC-717
FSC Trademark © 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Indhold

3	Leif Holbæk-Hanssen	
	– En original økonom med blikk for fremtiden	Af Ove Jakobsen
5	Den mentale tilstand i Danmark og i verden	Af Arne Hauge
6	Gaia prisen til Flemming Abrahamsen	
7	Hvor stort kan et demokrati være?	Af Arne Øgaard
8	Markedet er gået ud efter kaffe	Af Niels Olsen
9	Bankens opgave i fremtidssamfundet	Af Bent Jøker
10	Tregreningsimpulsen er i dag en realitet.....	Af Hans Brodal
12	Ny økologisk landbrugsskole på Kalø	Af Kristian Herget
14	Genteknologiens idegrundlag.....	Af Lars Pehrson
17	Næringsliv og økonomisk liv.....	Af Dag Hauffen
19	FSC slår til mod piratprodukter.....	Af Peter K. Kristensen
20	Aarstiderne – et økolog(nom)isk eventyr	Af Lene Stiil
21	Byggegruppe i Brobyggerskolen.....	Af Jan Øystein Eriksen
22	Svartlamon.....	Af Bjørn Lønnum Andreassen og Espen Hernes
23	Regnskogskonto fra Cultura	
24	Staten og kirken - en aktuel kommentar.....	Af Lars Pehrson
25	Stolt dyrker av økologisk kaffe	Af Aksel Nærstad
26	Utviklingsfondet.....	Af Aksel Nærstad
26	Nyt fra Cultura / Nyt fra Merkur	
28	Smånytt	
29	Aktuelle Bøger	
30	Annoncer	
32	Hurum Videregående Steinerskole	

– en anden verden er mulig

Lever vi ikke i verdens bedste samfund – med den mest optimale styreform, demokratiet, som politisk fundament? Har vi ikke frihed til at udfolde os i erhvervslivet på de samme konkurrencemæssige vilkår som alle andre? Har vi ikke en social-lovgivning, der sikrer at også de svageste kan leve et værdigt liv? Har vi ikke fri, gratis skolegang til alle?

De skandinaviske lande fremstår rundt om i verden som forbilledlige samfund.

Er det så ikke også vores pligt at gøre alt hvad vi kan for at udbrede denne samfundsopfattelse og hvor det er muligt bidrage til at indføre samme orden i andre lande?

Hvorfor fremturer man i dette blad med at skrive om samfundets sociale tregrensing - når vi allerede har fundet den optimale form?

I virkeligheden er forståelsen af de sociale processer og de økonomiske sammenhænge i dag så mangefuld at vi ofte i vores forsøg på at finde løsninger på samfundsmæssigge problemer roder i begreberne og gør ondt værre. Et blik rundt i dagens avisser viser, at vi har meget at lære om samfundets organisering, om samarbejde og om konfliktløsning.

Globalt demokrati løser ikke globale konflikter – slet ikke hvis deltagerne ikke anerkendet de trufne beslutningerne. Man kan ikke løse verdens fødevareproblemer ved hjælp af teknik og marked – for det er idag ikke erhvervslivets opgave at løse verdens fødevareproblemer – men at tjene penge. Man kan ikke styre forskning og uddannelse efter erhvervslivets behov – fordi erhvervslivet altid vælger det økonomisk mest fordelagtige – på kort sigt – uden at tage samfundsmæssige, sociale hensyn (vi har veluddannede syersker i Danmark – men produktionen er for længst flyttet til Letland, Portugal eller det fjerne østen; lønnen er lavere dér. Det danske samfund må tage sig af den overflødige arbejdskraft. Edb-ekperter hentes fra Indien til Danmark – i forvejen er der ledighed i branchen.)

Vi må helt basalt se på, hvad er et samfund? Hvilke processer foregår der og hvordan indretter vi os, så disse nødvendige processer kan forløbe optimalt. Hvilke strukturer og institutioner behøver vi for at kunne opretholde og viderefærdiggøre en sund samfundsorganisme?

Disse spørgsmål er hovedindholdet i den række indlæg vi har samlet i dette nummer af Pengevirke.

God sommerlæsning

Leif Holbæk-Hanssen

- En original økonom med blikk for fremtiden

Av Ove Jakobsen

I tillegg til å utvikle praktiske nettverksløsninger i det små, basert på samspill mellom samarbeidende ansvarslag og assosiasjoner, mente Leif Holbæk-Hanssen at positive resultater også krevde individuell bevisstgjøring og ansvarliggjøring. Dersom samarbeidsrelasjonene skulle utvikles til livskraftige arenaer for økonomisk utvikling var det derfor nødvendig med engasjert tenkning og praktisk eksperimentering rettet inn mot medmennesker for framtiden. Det krevdes av oss alle at vi på en helt annen måte enn hittil gjorde oss tanker om hvilken verden vi ønsket. Det første skrittet i riktig retning besto i å forstå oss selv bedre. Dette betyr at vi måtte søke å erkjenne oss selv på ondt og godt. "Først da kan man mobilisere en sann følelse og en begrunnet vilje til å gjøre i kjærlighet det jorden og solen krever av oss", sa Leif Holbæk-Hanssen.

Leif Holbæk-Hanssen (1917-1995) var i hele sitt akademiske liv en sentral person i utviklingen av nordisk markedsføring. Men han lanserte også en helhetlig fremstilling av en alternativ økonomi som på vesentlige punkter brøt med etablerte sannheter innenfor fagområdet.

For å fange inn de komplekse problemstillingene i det økonomiske livet argumenterte han for at det var nødvendig med en omfattende perspektivendring. Et element i perspektivendringen var at samfunnet måtte forstås ut fra et dynamisk tregrenningsprinsipp. Med det mente han at samspillet mellom økonomi, politikk, (rettsliv) og kultur (åndsliv) sto i et gjensidig påvirkningsforhold. Fra å fokusere på økonomisk effektivitet som overordnet målsetning burde samspillet mellom økonomiske mål og politiske og kulturelle verdier stå i sentrum. Innenfor økonomien var idealet å tjene hverandre (som er vesenforskjellig fra dagens økonomi der målet er å tjene på hverandre), selv om ytelsene var forskjellige. Det innebar en overgang fra økonomi preget av strategisk konkurransen til økonomi basert på samhandlende fellesskap. Åndslivets ideal var et fritt samspill mellom forskjellige menneskers evner og ferdigheter til å prestere noe som var til glede for seg selv og andre. Innenfor rettslivet var likhet idealet. Han hevdet at en økonomi som ikke sto i et konstruktivt samspill med rettslivet og åndslivet på lang sikt ville være ødeleggende for hele samfunnet.

Markedsøkonomiens svakheter

Holbæk-Hanssen var oppatt av miljøkrisen og hevdet at årsaken ikke var "den alminnelige innbygde djævelskap som måtte ligge hos oss alle". I stedet mente han at forklaringen var å finne på det strukturelle nivå der økonomiske beslutninger ble tatt i et altfor snevert perspektiv, både i tid og rom. Denne manglende evne til å se de ulike beslutningssituasjoner innenfor en større sammenheng var, i følge Holbæk-Hanssen nært knyttet sammen med det som kalles for den gjeldende strategi. "Hvilket med en gang plasserer det hele der det hører hjemme: Innenfor området KRIGSKUNST". Målet innenfor strategisk planlegging er "å utvikle prosjekter som gir grådige gribber i alle næringsgrener håp om at de skal kunne produsere mer, hurtigere, mer attråverdig produkter, gjerne billigere enn før, og at de for en

Leif Holbæk-Hanssen (1917-1995)

Etablerte Norges første markedsføringsbyrå, Fakta i 1944.

President European Society of Marketing Research 1958.

Utnevnt til Norges første professor i markeds- og distribusjonsøkonomi ved Norges Handelshøyskole (NHH).

Utgå 3-bindsverket Metoder og Modeller i Markedsføringen (der de antroposofiske grunnholdningene kommer klart frem) Tanum-Norli 1976. Publiserte boken "Et samfunn for menneskelig utvikling – Bidrag til tenkningen om alternativ framtid" Tanum-Norli 1984.

Var ansvarlig for innhold og gjennomføring av doktorgradskurs i "Samarbeidsøkonomi" (basert på tregrengstanken) ved NHH (1985-1988).

lengre periode vil bli uten konkurrenter".

Han påpekte at vi i vesten levde over mener at "konkurransen er sundt" og at "den som vinner i konkurransen gjør en god gjerning" I følge Holbæk-Hanssen behøvdes det ikke videre argumentering for at dette argumentet hvilte på usikker grunn. "Det er nok å påpeke at konkurransmidlene er forskjellige, og at det svært ofte blir de som har mest å stå imot med som "vinner i konkurransen". I motsetning til for eksempel den som har den beste helhetsløsning."

Med referanse til betydningen av menneskenes individuelle utvikling argumenterte Holbæk-Hanssen i mange sammenhenger for at antroposofien åpnet for en utvikling

av vår individuelle bevissthet som gjorde at det enkelte mennesket kunne bli i stand til å handle ut fra innsikt om det menneskelige samspillet konsekvenser. "Resultatet blir at vi i økende grad lever opp til moralske normer ikke fordi vi skal oppfattes som snille og hyggelige, men fordi man så smått innser at bare det gode fører utviklingen fremover og at det ukloke og onde i lengden fører til nød og elendighet".

Grunntrekene i en ny økonomi

Holbæk-Hanssen mente at konkurransøkonomien måtte erstattes med fellesskaporienterte samarbeidsløsninger. Han begrunnet betydningen av dette skiftet ved å vise til at på samme måte som sosiale nettverk støtter opp om det enkelte individ, familie eller gruppe ville samarbeidende økonomiske nettverk bidra til å utvikle gode løsninger på samfunnsvå. Holbæk-Hanssen nyanserte bildet ved å trekke et skille mellom nettverk innenfor den enkelte bedrift (ansvarslag) og nettverk mellom ulike økonomiske aktører (assosiasjoner).

Målet var å finne frem til organisasjonsformer som skulle få oss alle til å spille sammen i retning av et mulig felles optimum, uten overdrevne egoistiske strategier. For Holbæk-Hanssen var det nødvendig at alle som arbeider med økonomi og som har innflytelse på økonomiske beslutninger måtte være aktivt med i nettverkene. Han nevnte spesielt forbrukere, produsenter og forhandlere. Dersom nettverkene skulle fungere var det viktig at deltakerne var preget av konstruktive holdninger og ansvarlige verdier. For å vise at nettverksbygging ikke automatisk ga noen garanti for gode fellesskapsløsninger påpekte Holbæk-Hanssen også betydningen av aktørenes individuelle mentale utviklingsklima. Det var ikke tilstrekkelig å utvikle funksjonelle løsninger på strukturelt nivå dersom individene ikke hadde den nødvendige kunnskapsmessige og etiske kompetansen.

Resultatene uteble også dersom aktørene kun var opptatt av egen vinning. I følge Holbæk-Hanssen forutsatte gode fellesskapsløsninger at individene handlet ut fra en ærbødig forståelse for naturens gaver, og av den skapende utforming som menneskelig begavelse kan føye til naturens

produkter. Poenget var at alle står sammen innenfor nettverket og var i fellesskap ansvarlige for at de beslutningene de traff ble til fordel for alle. I tillegg til at de individuelle forutsetningene måtte tilfredsstilles mente Holbæk-Hanssen at nettverkene burde ha en begrenset størrelse for å være funksjonsdyktige. Videre så han for seg at de lokale nettverkene var organisert som integrerte deler innenfor større nettverk.

Et viktig formål ved etablering av integrerte nettverk var å bidra til at den økonomiske egoismen ble holdt i sjakk. Han argumenterte for at den nye organisasjonsformen bidro til å fjerne "alt det djævelskap og all menneskelig tragedie som på skremmende måte i dag er en konsekvens av vår økonomiske tenkning. Det nye ved nettverkene var at de satte folk med motsatte syn på flere ting sammen for å bli enige om gjensidig forpliktende avtaler. Det begrenser klart den økonomiske egoismen i forhold til dagens situasjon". Nettverkene åpnet for bedre koordinering mellom behov og produksjon, mer hensiktsmessig utnyttelse av arbeidskraften, mer effektiv utnyttelse av naturressurser og teknologi.

Teori i praksis

Et vesentlig trekk ved Holbæk-Hanssen var at han hele tiden testet ideene ut mot den praktiske virkeligheten. Ideen om nettverk og samarbeidsløsninger falt i god jord innenfor Heliosbevegelsen. På begynnelsen av 80-tallet forgikk det her et samarbeid mellom bønder fra biologisk-dynamiske gårder, forhandlere og enkelte forbrukere. I tillegg til å utvikle og implementere praktiske løsninger var Holbæk-Hanssen en viktig inspirator som bidro til å holde liv i samarbeidsprosessene. Drivkraften bak dette utviklingsarbeidet var i følge Holbæk-Hanssen erkjennelsen av at; "De løsningene vi da finner oss imellom i full respekt for hverandres utviklingsmuligheter og samspillets nødvendighet ofte vil bli helt annerledes enn dem vi tenker ut på forhånd".

Ansvarslag og assosiasjoner

Det bærende prinsippet bak utviklingen av ansvarslag var respekten for de enkelte medlemmenes individuelle ansvar og selvstendighet. Samarbeidet mellom de enkelte medlemmene, med deling av arbeidsoppgaver og ansvar, skulle først og fremst reguleres gjennom medlemmenes selvstendige beslutninger og ikke utenfra. Mulighetene for individuell frihet og kreativitet sto sentralt. Dersom man ikke ga mennesker muligheter for å frigjøre evner og anlegg kunne man ikke, i følge Holbæk-Hanssen "vente at de skal bidra med mer enn det som roboter snart vil gjøre bedre og billigere".

Mye av den samme tankegangen gjaldt også for samspillet mellom aktørene på markedet. Holbæk-Hanssen gjorde med utgangspunkt i de generelle prinsippene for assosiativt samspill rede for en rekke fordeler og ulemper i tilknytning til overgangen fra konkurranse til samarbeide. Gjennom arbeidet med Helios erfarte Holbæk-Hanssen at interessemotsetningene innenfor assosiasjonene ikke nødvendigvis representerte et problem, i mange sammenhenger utgjorde de en kilde til konstruktiv energiutfoldelse. I assosiasjone ne kunne grupper med ulike interesser utveksle erfaringer, informasjon om planer og skape bevissthet om motsetninger før det oppstod alvorlige konflikter

I den kortfattete artikkelen "De motstridende interessers velsignelse" mente Holbæk-Hanssen at en assosiasjon (de motstridende interessers koalisjon) besto i "forpliktende samarbeide mellom enkelbedrifter innenfor produksjon og handel og med forbrukere i et begrenset regionalt område. Gjennom praksis ble det mer og mer klart at alt samarbeide må skje ved full åpenhet om økonomi, resultater og forventninger".

Ikke moralist

Holbæk-Hanssen var på vakt mot å bli oppfattet som moralist og moraliserende bedreviter. Han sa for eksempel at vi ikke behøvde "å ta på oss den skinnhellige minen for å få i stand de nye assosiative nettverkene. Vi kan rett og slett begynne i det små, i konkurranse med dagens næringsliv, og så la gjerningene tale for seg. For det er måten vi gjennomfører det hele på som vil være avgjørende" Det var nettopp denne forsiktig optimistiske holdningen som preget Holbæk-Hanssens bidrag innenfor både teori og praksis.

I tillegg til å utvikle praktiske nettverksløsninger i det små, basert på samspill mellom samarbeidende ansvarslag og assosiasjoner, mente han at positive resultater også krevde individuell bevisstgjøring og ansvarliggjøring. Dersom samarbeidsrelasjonene skulle utvikles til livskraftige arenaer for økonomisk utvikling var det derfor nødvendig med engasjert tenkning og praktisk eksperimentering rettet inn mot medmennesker for framtiden. Det krevdes av oss alle at vi på en helt annen måte enn hittil gjorde oss tanker om hvilken verden vi ønsket. Det første skrittet i riktig retning besto i å forstå oss selv bedre. Dette betyr at vi måtte søke å erkjenne oss selv på ondt og godt. "Først da kan man mobilisere en sann følelse og en begrunnet vilje til å gjøre i kjærlighet det jorden og solen krever av oss", sa Leif Holbæk-Hanssen.

Ove Jakobsen er førsteamanuensis ved Siviløkonomutdanningen ved Høyskolen i Bodø. Har sammen med Stig Ingebrigtsen skrevet boken: Markedsføring - Teori og praksis i et kretslosperspektiv (Tano-Aschehoug 1997).

Verdenssamfundsorganismen, som vi alle er en uadskillelig del af, viser tydelige tegn på at lide under en eller anden social sygdom – en sygdom, som vi ikke uden videre er i stand til at diagnosticere.

Den mentale tilstand i Danmark og Verden

Af Arne Hauge

Er verden 'syg'?

Må man ikke sige, at begivenhederne 11. september 2001 på brutal måde viste os verden i et lys de fleste aldrig ville have troet muligt? – Vi taler om en helt 'ny' situation efter 11. september. Men ville det ikke være mere i overensstemmelse med kendsgerningerne at medgive, at vi gennem disse begivenheder blot er blevet opmærksom på sider af den sociale og mentale virkelighed i verden vi hidtil ikke har kunnet eller villet se i øjnene?

At overveje dette sidste spørgsmål kan på mange måder være meningsfuldt: Det kan være afgørende nødvendigt for ikke kun at føle sig som ofre for noget ubegrifeligt uhyggeligt, når de næste begivenheder indträffer. De vil nemlig indtræffe. Det kan også være afgørende for at vi ikke i det lille Danmark kun i realiteten må se passivt til, eller, uden egentlig at ville det, alligevel bliver draget med ind i spiraler af krig, terror og modterror.

En sådan 'dødzens spiral' har vi længe set arbejde i Israel-Palæstina - gentagne krigsaktioner, terror- og modterror-aktioner. Måske er vi på verdensplan på vej ind i sådanne dødsspiraler, der vil gennemsyre stadig større dele af det globale sociale liv og dermed true livsforhold og social stabilitet overalt på kloden?

På baggrund af disse perspektiver og ovennævnte kernespørgsmål er det vel på sin plads at udvide sin spørgen til følgende: Lever vi i et verdenssamfund, der blot har 'et par sår' her og der? Eller er der tale om en ondartet 'kræftsygdom', der breder sig mere og mere og ikke er til at holde i skak andet end ved stadig hyppigere 'kirurgiske indgreb'? Er der tale om noget der måske snarere kunne sammenlignes med en pest-smittesygdom? – Set fra en dansk synsvinkel ser det ud som om tusinder og måske millioner af mennesker verden over har mistet dele af deres sunde fornuft: I politikkens og religionens navn foretages der stadigt mere ekstreme, vanvittige handlinger.

Den menneskelige verdenssamfundsorganisme, som vi danskere og alle andre

folk er en uadskillelig del af, viser i hvert fald tydelige tegn til at lide under en eller anden social sygdom – en sygdom, som vi ikke uden videre er i stand til at diagnosticere.

Eftersom vor egen samfundsorganisme blot er et organ eller et stykke levende væv i denne verdensorganisme, så trues også vi, når verden er syg.

Man kan godt i Danmark lave begrænsende regler for en indvandring, der truer med at tage overhånd; men man kan ikke, som vor nuværende integrationsminister siger, forsikre sig mod nye uventede og massive flygtningestrømme som følge af sociale konflikter og sammenbrud andre steder i verden i fremtiden. – På bare lidt længere sigt kan danskerne kun gøre sig håb om en fredelig og menneskevenlig social udvikling i vort eget land ved at sætte denne udvikling i direkte forhold til den internationale udvikling; Danmark vil med andre ord i virkeligheden kun kunne hjælpe sig selv ved at se sin egen fremtidige samfundsmaessige udvikling i en international missions lys.

Den første og måske nok vigtigste forudsætning for at vi kan finde veje til en udvikling af Danmark på en sådan måde, at denne danske udvikling samtidigt bliver

et bidrag til udviklingen i verden, er en vis grad af indsigt i arten af den sygdom, verden socialt synes at lide under.

Før vi altså mere specifikt skal beskæftige os med de nuværende og fremtidige forhold i Danmark, er det nødvendigt at vi dykker et godt stykke ned i den virkelighed, der er fælles for Danmark og den moderne verden som sådan. Den tilstand, vi hidtil ikke har villet eller kunnet se, skal vi tage nærmere i øjesyn. – Kan vi nå frem til nogle omrids af en dybere 'social diagnose' der forklarer begivenhedsforløb, som dem der førte til flybombringningen af World Trade Center, da opnår vi en viden, der vil kunne bruges profylaktisk (forebyggende) i fremtidens verden.

"Hvorfor hader de os sådan?"

"Hvorfor hader de os sådan?" var det spørgsmål som ikke mindst amerikanerne stillede sig efter 11. september. – At svare blot nogenlunde udtømmende på spørgsmål af denne art er ikke let, i hvert fald ikke hvis man ønsker et svar, der hænger sammen med realiteter. – Alligevel skal der her gøres et forsøg på at samle væsentlige del-elementer til en sådan besvarelse.

Noget i os vesterlændinge, og ikke mindst os danskere, vil på en måde så

gerne forklare de vanvittige handlinger og 'sygdommen' som en reaktion på uligheden i verden og på den skæve fordeling af økonomiske ressourcer. - Så var det nemlig enkelt, og vi behøver ikke at stille videre dybdeborende spørgsmål. - Ved selviagtagelse vil man kunne mærke, at noget i vor underbevidsthed stritter imod at søge dybere. - Også det er en vigtig kendsgerning, der hører med til det samlede billede.

Der findes imidlertid et dybere lag af kendsgerninger, som må op i bevidstheden lys, hvis vi vil forstå vor nuværende globale virkelighed og de kræfter, der virker i den. Det vanskelige er, at der ikke findes gode egnede ord eller begreber for disse kendsgerninger – netop fordi det i første række drejer sig om processer og forhold, der foregår inde i det menneskelige indre. - Dog også denne kendsgerning, at vi mangler egnet sprog, fortæller måske allerede på sin måde om det, der kan være et af den moderne vestligt prægede civilisationsforms måske egentligste problemer?: At vi har udviklet en tæt og nøjagtig begrebslighed hvad angår natur- og teknik. Og gennem denne begrebslighed har vi skabt grundlaget for den beherskelse af de materielle årsag-virknings-mekaniske processer, som har gjort vor kulturform stor – og som udgør et af de mest karakteristiske udtryk for denne moderne form for civilisation. Men den indre side af menneskelivet ligger, hvad nøjagtig observation og begrebslighed

angår, på mange måder i tåge i denne ydre højteknologiske civilisation – og det samme gør, hvad man tilsvarende kunne kalde 'den indre side af det sociale liv'.

For at forstå ikke blot det had og de mange frugtesløse, vanvittige handlinger der møder os i dagens globale virkelighed, må vi gå videre end til politik og økonomi; vi må dykke ned i det man kunne kalde verdens 'kulturtilstand', det man i ældre tid ville have betegnet som 'den moderne menneskeheds åndsliv'. - Det, det drejer sig om, er så at sige opsummeringen af alle de enkelte menneskers indre tanke- og forestillingsliv, af deres følelses- og fornemmelser nu i moderne tid, og den dynamik, der lever i dette verdensomspændende 'tanke-følelsesvæveri'. Det afgørende er her imidlertid ikke kun selve forestillingerne og følelserne, men arten af disse forestillinger og følelsler. Ikke kun selve forestillingerne og følelserne er nemlig anderledes end i tidligere civilisationsformer, men også den måde, de dannes og sammensættes på. - Dertil kommer så det måske mest udslagsgivende: Samspillet mellem de umiddelbart iagttagelige (for en selv i hvert fald) forestillinger og følelsler med en dybere, for det meste ubevidst viden, der ligger nedlagt i hvert menneske, og som i vor tid vil ind i bevidstgørelsесprocessen på lige linje med den bevidstgørelse, der har fundet sted m.h.t. de ydre naturfænomener gennem iagttagelse og gennemtænkning.

Dette udsagn er selvfølgelig en påstand som den læsende selv må undersøge sandhedsværdien af. Det frugtbare vil være at tage det som en arbejdshypotese og efterfølgende se, om de iagttagelige, gådefulde fænomener forklares bedre gennem en sådan antagelse end gennem andre. - Da baggrunden for denne artikel er social handling, nyttet det ikke noget, hvis man gennem 'bekvemmere' antager skaber sig et sæt af nemmere (forenkede, abstrakte) begreber, der alligevel ikke har den skarphed og 'materialekraft' som de skal have for at være brugelige arbejdskræskaber.

I en følgende artikel vil nogle karakteristiske træk ved den moderne bevidsthed blive trukket frem til belysning af de sociale "sygdomsfænomener" vi kan iagttage rundt omkring os.

Arne Bindesbøll Hauge Skive. F. 1949 i Oslo. Uddannet lærer. Studier i kultursociologi, socialøkologi og økonomi. 25 års virke som underviser og pædagog (børn, voksne, flygtninge og indvandrere). Har medvirket i sociale aktiviteter i Danmark og udlandet; haft bestyrelsesansvar i flere sammenhænge, bl.a. Merkur 1994-2000; arbejder p.t. på en bog om moderne samfundsudvikling (forventes at udkomme i 2004).

Arkitekt Flemming Abrahamsen modtager Gaia Prisen

Gaia Prisen på 25.000 kr. uddeles hvert år af Gaia Trust til en dansker, der har lavet et væsentligt bidrag til fremme af en bæredygtig fremtid. I år tildeles prisen arkitekt Flemming Abrahamsen for hans indsats som pioner indenfor økologisk byggeri.

En af Flemmings masseovne er bygget på Kirsten Kjær's museum i Thy. Det er Harald Fuglsang, stifteren af museet, der ses på billedet.

Prisen uddeles på Jordens Dag 26. april 2003 ved Hjortshøj økosamfund. Tidligere vindere er Preben Maegaard, Nordvestjysk Folkecenter for Vedvarende Energi; Jytte Abildstrøm, Det Økologiske Teaterværksted; og Bo Læssøe, økologisk landmand på Svanholm Gods.

Gaia Prisen 2003
Jordens Dag
Flemming Abrahamsen

Cobhus tegnet og bygget i Dyssekilde, Torup af Flemming Abrahamsen.

Et aktuelt spørsmål belyst ut fra tregreningstanken

Hvor stort kan et demokrati være?

Av Arne Øgaard

I et sunt samfunn må det være en viss balanse mellom næringsliv og rettsliv. Et næringsliv som ikke blir styrt av en våken lovgivning kan lett påføre samfunnet skader.

Likhetsprinsippet er et viktig prinsipp. I et demokrati skal alle kunne være med å velge de som utformer lovene, og lovene skal være like for alle. Lenge hadde mange en opplevelse av at verdensutviklingen var inne i en demokratisk retning. I dag fremstår det stadig flere som tviler på dette.

De store demonstrasjonene mot Verdensbanken og WTO er utslag av at folk føler seg makteløse overfor utviklingen. De har ikke lenger noen innflytelse. Det er næringslivet og markedsteknikken som har overtatt styringen av samfunnsutviklingen. Velgernes stemme har bare liten betydning.

I et sunt samfunn må det være en viss balanse mellom næringsliv og rettsliv. Et næringsliv som ikke blir styrt av en våken lovgivning kan lett påføre samfunnet skader.

I dag er det mange som hevder at vi trenger overnasjonale rettsorganer for å styre et multinasjonalt næringsliv. Men problemet med overnasjonale organer som for eksempel EU, er at de i stor grad blir sentralisert og byråkratisert. I et slikt sentralt byråkrati kan næringslivet få for sterkt makt med sin lobbyvirksomhet. Den som har mest penger kan drive den mest effektive påvirkning og dermed få størst innflytelse. Det finnes dessverre også eksempler på at sentrale byråkrater og politikere har mottatt bestikkelsener.

Norge er ikke med i EU, men er gjennom EØS-avtalen sterkt involvert i handelsvirksomhet med EU-landene, og er dermed også underlagt utallige EU-direktiver.

Ganske regelmessig oppstår det frustrasjon i Norge fordi slike EU-direktiver overkjører det norske flertallssynet.

Uønskede produkter

De fleste nordmenn ønsker ikke syntetiske fargestoffer i matvarene. Disse stoffene kan fremkalte allergi og hyperaktivitet og er utvilsomt en belastning for menneskets organisme. I mange år var de forbudt i Norge. Men nå har EU nektet nordmennene å forby disse tilsetningsstoffene. Dette har næringslivet benyttet seg av og det dukker stadig opp nye produkter som er blå eller har andre sterke farger, farger som er egnet til å påvirke barn.

I Norge var det heller ingen som var spesielt interessert i rusbrus. De fleste ville ikke ha disse produktene i butikkene fordi rusbrusen har en spesiell appell til ungdom, en forbrukergruppe som ofte er svært naiv i sin hyllest til alkoholens virkninger. Men nå kan ikke lenger de norske lovgivere stoppe dette produktet, og det har nok næringslivet dessverre også glede av.

I Norge har det lenge vært regnet som fornuftig at det offentlige støtter det lokale næringslivet ved å kjøpe lokalproduserte produkter. Nå bestemmer imidlertid EU-direktivene at alle offentlige innkjøp over en viss størrelse må ut på anbud. Dette er noe som støtter det multinasjonale næringslivet, som jo ikke påtar seg noe ansvar for lokalsamfunnets utvikling. Det begrenser også de folkevalgtes muligheter til å ta miljøhensyn.

Andre EU-direktiv når det gjelder matvarerhygiene kan være fornuftige i middelhavslandene, men kan virke helt uberettigede i kalde strøk i Nord-Norge.

Ikke for stort

Mange av disse direktivene tar mer hensyn til næringslivets ønske om å selge enn til forbrukernes ønske om ha innflytelse på hvilke produkter som skal finnes på markedet. Men det er et åpent spørsmål hvorvidt dette skyldes direkte innflytelse fra næringslivet eller om det er fordi politikerne og byråkratene i det sentrale EU-systemet er helt gjennomsyret av den samme markedslekningen som næringslivstoppene.

Det som derimot er klart er at overnasjonale rettssystemer svekker det enkelte menneskets mulighet til å ha innflytelse på utviklingen, samtidig som det øker næringslivets mulighet til å kunne påvirke. Et demokrati forutsetter derfor at rettsområdene ikke er for store. Hvor små må vi

Dette er en del af en serie på tre korte artikler om tregreningen.
I kommende numre av bladet bringes av samme forfatter:
*Hvordan skal vi handle?
Fritt åndsliv - det beste våpen mot terrorisme?*

selvsagt finne ut selv, men når stadig flere mennesker føler seg makteløse, er det et tegn på at utviklingen har gått i feil retning. Ikke dermed sagt at ikke internasjonalt samarbeid er viktig, men samarbeidet må skje ut i fra selvstendig rettsstater. De kan selvsagt samarbeide om felles miljøavtaler, kulturutveksling og hva som ellers måtte være aktuelt.

Kunstnerportræt

Hanne Aaby Nielsen Papir- og billedkunstner

Åsumvej 487, 5240 Odense NØ
Tlf. 66 10 35 93 el. 64 44 20 48

Mine billeder er lavet i håndstøbt papir af abaca, lavendel, rabarber, rosmarin, morgenfrue, roser, genbrugs- & silkepapir. Efter tørring indfarves papiret i flere omgange og lakeres. Motiverne opstår enten spontant under arbejdet, eller som resultat af en målrettet proces

Udstillinger:

- 1996 Odense Rådhus
- 1997 Klosterbakken, Odense
- 1998 "Kastaniehaven", Marslev
- 1999 "Udgård", Humble
- 2000 Ib Andreasen & Søn, Langeskov
- 2001 Vollsmose Bibliotek, Odense
- 2001 Galleri Spectra, Odense
- 2001 Ulla's Keramik, Bagenkop
- 2002 Klinik for Fysioterapi, Odense
- 2002 Damixa, Odense
- 2002 Sadolin Farveland, Odense

Billedet her er fra en serie på 9 med kirkekirke symboler, som for øjeblikket udstilles i Seden Kirkekontors lokaler.

Markedet er et levende væsen, en god bekendt, der en gang imellem ikke er til at styre

Markedet – er gået ud efter kaffe

Af Niels Olsen

Man skulle tro, det kunne tænke, markedet. Man skulle tro, det havde en ånd, en sjæl eller bevidsthed, at det var et subjekt som kunne handle og have en mening om verdens gang. Døgnet rundt får vi markedet serveret – til havregrynen om morgenen, til frikadelerne om aftenen og nogle gange, hvis markedet virkelig har gjort noget epokegørende, også en gang eller to midt på dagen.

Markedet mener dette eller hint. Markedet reagerede negativt. Markedet reagerede positivt. Markedet var optimistisk. Markedet er blevet afventende, vil gerne lige se tiden an, er usikker på fremtiden. Desværre, markedet er en smule ophedet, så det er nok en god idé at vente lidt med investeringerne. Hov, markedet bristede og pludselig var der ikke mere at handle med, for ingen ville købe og alle ville sælge. Markedet er et levende væsen, en god bekendt, der en gang imellem ikke er til at styre.

Markedet præsenteres som regel af smilende ansigter, der med kurver og grafer formidler, hvordan markedet nu har opført sig – og hvad det har gjort ved økonomien; samfundets økonomi, statens økonomi, virksomhedernes økonomi, pensionskassernes økonomi, din økonomi.

Ansigerne bliver stædigt ved at smile – selv ikke de mest katastrofale nyheder,

konkurser og økonomiske styrtdyk, får ansigerne til at ændre form. For her skal fortælleres en god historie om markedets levned og meninger.

Som regel følger vi en dag i markedets liv: Typisk, at det om morgen var i godt humør, hvorfor aktiekøberne troede, at det sandsynligvis ville være flinkt og godt resten af dagen. Over middag indtrådte imidlertid en stilstand i udviklingen, som holdt sig til ud på eftermiddagen, hvorefter det gik meget hurtigt ned ad bakke. Markedet sluttede i minus nul komma to. Markedet havde haft en rigtig skidt dag.

Andre gange får vi markedet serveret over længere tid – i måneds- eller halvårs-intervaller, eller som historiske rids, der afdækker strømninger i udvalgte perioder. 70'erne trækkes tit frem – det var den gang, markedet virkelig ikke havde det godt. Og hvad med 30'erne? Markedet i knæ. Underdrejet. Vingeskudt.

Men vi får det trods alt fra hestens egen mund – fra analytikere, som har specialiseret sig i at læse, tolke og forstå markedet. Hvorfor det gjorde sådan og ikke sådan. Hvordan det nok vil gøre. Og der er sjovt nok altid den samme grundtone over markedsformidlingen: At vi har at gøre med en organisme, der lever sit eget liv, som om menneskets indvirkning blot er en biting, et stykke psykologi, ingen kan definere nærmere.

Markedet omtales ofte som noget sakralt og urørligt; en guddom, der ikke må tirres og ikke går for nær, for så falder hammeren; markedet reagerer og gør ting ved os – hvad enten vi er investor, småsparer eller borger. Ingen over, ingen ved siden af markedet. Markedet – var det ikke det, der gjorde, at vi vandt over de røde? Var det ikke lige netop markedet vi havde, og som de først skulle etablere for at kunne få det som os?

Jo, der er markedet til forskel, sandelig siger jeg jer, der er markedet, kun markedet og intet andet end markedet. Fra Tokyo til London og New York, med Dow Jones, Nasdaq, KFX og Nikkei til at angive hovedstrømme og tendenser inden for udvalgte brancher. Aktiehandlerne styrter rundt som forvildede høns i et makabert semiotisk bur, mens de ustandseligt skriger ordrer og anbefalinger ind i allestedsnær-værende telefoner.

Tal flimrer i kolonner på monitorer, og fra New York ser vi billede af en gammel træt mand med briller. Nogen gange er han filmet på gaden, andre gange er han på vej ind i en enorm bygning af glas. Manden hedder Mr. Greenspan, og han er en meget magtfuld mand. Det er ham, der bestemmer renten. Det er ham, der kan skrupe på knapperne. Mr. Greenspan er vores ven. Lad os trygt stole på Mr. Greenspan.

Artiklen har været bragt i Dagbladet Information den 15. maj 2003.

SEMINAR-DAGE I JÄRNA I KULTURHUSET OG PÅ SKILLEBYHOLM

Fremtidens fødevareforsyning – globalt monopol eller lokal mulighed

Mandag d. 15. september i Kulturhuset, Järna

Medvirkende

Nicanor Perlas, Initiativtager til Agenda 21 og "People Power" på Filippinerne
Binita Shah, initiativtager til biodynamisk dyrkning i nord Indien
John Higson, initiativtager til "Bondens eget marked" i Sverige

Hvilke sociale initiativ fordrar fremtiden af os?

Tirsdag og onsdag
16. – 17. september
på Skillebyholm

Medvirkende

Nicanor Perlas og Hans Brodal m.fl.

Pris: 600 SEK pr. dag excl. forplejning og overnatning.

Detalieret brochure kan rekvireres hos

Merkur, Aalborg, tlf. +45 98101835 og hos Cultura, +47 22995199

Arrangør:

Antroposofisk Selskab og Initiativ Nærodat gennem Hans Brodal, Ulrike won Schoultz og Hans won Essen

Niels Olsen

32 år. Antropolog. Speciale inden for området teknologi, kultur og organisation - herunder hvordan man som softwarevirksomhed håndterer kultursammenstødet mellem edb-udviklere og -brugere; projektmedarbejder i Sundhedsstyrelsen; projektleader i marketingbranchen (kvalitative markedsanalyser); de sidste 2 1/2 år ansat som projektleader i Akademiet for de Tekniske Videnskaber (ATV); har skrevet klummer for Information siden 1999 og holdt foredrag om bl.a. teknologikultur og kultur på arbejdspladsen.

Bankens opgave i fremtidssamfundet

Af Bent Jøker

Det er min opfattelse, at man vil have en helt organisk-holistisk opfattelse af samfundet i fremtiden. Man vil sige: "Samfundet skal være som et spejl på det enkelte menneske." – Altså vil samfundet have fysiske organer, dvs. organiske funktioner samt sjæl og ånd akkurat som det enkelte menneske har det. Sjæl og ånd vil, når vi taler samfund, sige et socialt liv og et kulturliv. Og som menneskets fysiske legeme indeholder en række organer som lever, hjerte, lunge, hjerne osv., der virker sammen i en organiske helhed, der tjener os godt og for det meste sundt i hverdagen, sådan vil organerne i det sunde samfund virke sammen efter lignende stille, men beundringsværdige og højst virksomme lovmæsigheder.

Hvilken rolle har banken i det organisk sammenvirkende samfund?

Kan banken siges at være det livgivende fordøjelsessystem? Nej, denne plads tilkommer landbruget og fødevareproduktionen. – Til den tid vil man helt anderledes varsomt pleje landbrugsorganet, for det betinger grundlæggende samfundets livsprocesser. – Kan banken i billedet af samfundet indtage hjernens plads da? Nej, denne plads tilkommer det vareproducerende industriorgan. Hvad der er hjernen hos enkeltmennesket er på samfundsplan industriorganet, et nerve- og bevidsthedsorgan, der iagttager sine inden- og udenlandske markeder og producerer i spil med disse. – Hvad så med banken på leverens plads? Næ, dér hører folkeskolen

og hele det "primære" undervisningsområde til incl. universiteterne, for det er samfundets kultur- og evneformyrende organ, som hjerte og lunge er regeringens og retsorganismens hjemsted.

Nej, banken tiltænker vi en endnu fornemmere placering, nemlig sammenlignelig med det skjulte, glemte og til dels miskendte skjoldbruskirtelorgan på halsens forside. Hvor hjernen/industriorganet er det bevidste styreorgan er skjoldbrusk-banken et fornemt og meget intelligent organ, hvorfra "hormonstoffer" (kapital/ideer) som thyroxin udskilles og sendes direkte ind i blodet for derfra at samle, styre og harmonisere alle legemets organers samvirke. Altså en virkelig fornem styrende og harmoniserende opgave kan vi tiltænke banken i fremtidssamfundet.

Er vi allerede så småt ved at nærme os en sådan organisk-associativ tilstand?

Nuvel, dette er jo en slags spejl, hvor enhver bank kan prøve at se sig selv. Man kunne sikkert godt nævne konkrete banker, der er tættere på, nogle, der er længere fra og især også bankforetagender, der regulært viser bankpersonlighedens onde skygge. Skygger, som beskrevet i eventyret "Skyggen" af H.C. Andersen, har vi jo alle - mennesker og organisationer.

Men helt faldsfrift kan vi konstatere, at banken i dag som uafhængig enhed driver forretning på principippet af fuld sikkerhed og dermed på et princip for sine serviceprodukter og ydelser, der er godt for banken selv. Dermed præsenterer den sig selv som værende i differentieringsfase 2 og endnu langtfra udviklingsfase 5, som er den organisk-associative. Banken har yderligere som organisation i de senere år bundet sig selv i megen teknificering og automatiserede funktioner og derigennem vanskeliggjort sin egen udvikling. Ja, den viser endda tegn forskellige steder i verden på "stilstandens dekadence".

Vi er formodentlig langt ude, når den amerikanske generalstatsadvokat Spitzer i Merrild Lynchbankhuset kunne finde emails, som til kunder anbefaler køb af akti-

er, som den interne analysespecialist hos Merrild Lynch, Henry Blodget, på forhånd havde betegnet som af absolut 0 værdi.

Sammen med pyramidestruktur og stærk top-down-styring er disse symptomer alt sammen tegn på, at banker oftest befinder sig i slutningen af pyramidefasen (2), så der rent faktisk som allerede nævnt er hele 3 udviklingsfaser at gennemløbe hen til den organisk-associative fase, som vi alle går og håber på og mere eller mindre bevidst længes efter: Det voksne samfund for voksne mennesker.

Og banken skal være velkommen som et meget vigtigt og centralt organ at vise os, demonstrere ved sit eksempel denne kvalitative samfundstilstand for os i stedet for at blive hængende i et forgangent "ungdomsstadie."

Men hvor banken tøver, har industrien allerede sat sig i bevægelse. Professor Daniel Jones' Lean Enterprise Institute ovre i England samler f.eks. på verdensplan industrivirksomheder om sig, hvor ansatsen til at arbejde sammen i hele produktionskæden fra råvare til slutbruger praktiseres på et princip, man kalder "shared destiny relationship" (det delte skæbnefællesskab). Også med de første praktiserede pris- og fortjenesteudligninger mellem virksomhederne i kæden som den nyeste ansats!

Banken glimrer foreløbigt ved sit fravær i disse verdensomspændende bestræbelser. Den hænger for en stor del stadig fast i sit pyramideformede ungdomsstadie. Måske er bankens første opgave for at kunne løse sin opgave i fremtidssamfundet i virkeligheden at se at blive voksen.

Bent Jøker konsulent. Siden 1972 kendt og arbejdet med den hollandske læge og virksomhedsrådgiver Bernard Lievegoeds ideer om organisationsforståelse med opgaver for bl.a. Danfoss, Danapak, Colgate-Palmolive, Neopar, Arcodan, Stena Aluminium, Kaj Neckermann, Decra, Coolplast m.fl.

LÆS MER

Friedrich Glasl og Bernhard Lievegoed: *Udviklingsledelse – fra pionervirksomhed til netværksorganisation* (317 sider), Ankerhus Gruppen 1997

Tregreningsimpulsen er i dag en realitet

Af Hans Brodal

Den globaliseringskritiske bevægelse vokser overalt i verden i takt med at den multinationale markedstænkning viser sig mere og mere truende overfor den almenmenneskelige verden. Hans Brodal fra det svenske socialøkologiske institut SEA giver i denne artikel eksempler på at flere og flere mennesker forstår at samfundet består af tre funktionsområder: Erhvervs- og næringsliv, det politiske/retslige og det kulturelle/civile område.

"En anden verden er mulig" – det var temaet på en international konference i Berlin i oktober 2001 arrangeret af den nyetablerede Attac-bevægelse i Tyskland. Konferencen var åben for alle interesserede og mere end totusinde mennesker fra alle samfundslag og alle aldre deltog i konferencen. Her kunne man møde punkere, forhenværende finansminstre, repræsentanter fra "the establishment", fagforeningsfolk og universitetsfolk. I det tekniske Universitets største sal afholdtes foredrag med efterfølgende plenum blandt andet om "Nationalstatens afmagt – et problem eller en myte?"

Én af foredragsholderne, den forhenværende tyske finansminister Oskar Lafontaine, sluttede helt og fuldt op bag Attacs krav om beskatning af spekulationskapitalen og nedskrivning af ulandenes gæld. Han anså at nyliberalismen indenfor verdensøkonomien er katastrofal og at det er de nye sociale bevægelser, som giver håb for fremtiden.

Udover foredrag og plenum fandtes andre aktiviteter såsom "Mulighedernes

marked" samt udstillinger af forskellige sociale bevægelse: Amnesty International, kirkelige organisationer, Grøn Ungdom, foreningen for demokratiske videnskabsmænd, forskningscenter i Chile og mange, mange andre.

Konferencen var præget af begejstring og liv, trods de mange negative billede som pressen gerne fokuserer på. Den generelle stemning var, at der er håb for fremtiden; vi er mange, som vil arbejde for en anden verden. En tredje kraft er ved at vokse frem; en kraft som både stat og marked må lytte til. Jeg havde virkelig en følelse af at befinde mig i begivenhedernes centrum for så vidt gælder realisering af tregreningsimpulsen.

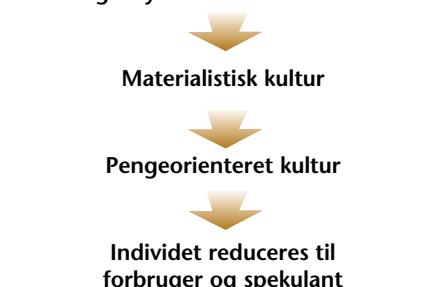
"Medborgersektoren er den første sektor. Alle andre samfundsmaessige institutioners autoritet og legitimitet stammer herfra. Eftersom staten er det instrument med hvis hjælp medborgerne indretter og opretholder de rammer, som skal sikre at markedet virker for fællesskabets interesser – så må staten være den anden sektor. Globaliseringen af de nationale økonomier og erhvervslivets alt for frie tøjler vender imidlertid op og ned på denne ordning. Markedet bliver den første sektor, staten bliver underordnet virksomhedernes interesser og medborgernes mulighed for at gøre staten ansvarlig svækkes kraftigt. Når markedet styrer bliver virksomheden konge."

– Fra bogen *När företagen styr världen* af David C. Korten.

Landsbyudvikling og Biodynamiske Jordbrug). Hele dette arrangement forløb på fredelig og engageret vis – også selv om urolighederne inde i byens centrum i vid udstrækning tiltrak sig opmærksomheden. Der var overraskende få eller slet ingen journalister fra de etablerede massemedier som fulgte begivenhederne hos os – selv om en række personligheder gav grundige analyser og kommentarer til verdenssituationen og til globaliseringen.

Da vi erfarede at én af USA's mest fremtrædende økonomer, David Korten, var deltager i en anden workshop – kontaktede vi ham. Han var mere end villig til at samarbejde med os – og vi endte med i et vist omfang at samkøre vores programmer. David Korten har skrevet bogen *When corporations Rule the World*. David Korten tilsluttede sig vores synspunkter om det tredelte samfund. Ifølge ham er kulturlivet dog ikke en tredje kraft – men den første kraft i samfundets udvikling! Den vestlige kultur er som følge af elitens globalisering en pengekultur og han beskriver det således:

Penge styrer finansmarkederne*

* mere end 95% af alle pengetransaktioner er spekulation

Det nyliberale grundsyn bygger på følgende antagelse:

- 1) Individet motiveres alene gennem egeninteresse/ egoisme
- 2) Det samme gælder virksomheder og organisationer (hvad der er godt for virksomheden er godt for samfundet)
- 3) Jo mere man ejer, desto flere rettigheder. Denne antagelse plejes af advokater, børsmæglere, banker, investeringsforeninger, virksomhedsledere, PR-eksperter, medierne m.fl.

Den anonyme magtelite har herudover et globalt netværk:

- 1) WTO, World Trade Organisation, hvor 144 lande indgår. Den arbejder for en regulering af international handel med varer, tjenester og service.
- 2) IMF, Den Internationale Valutafond, arbejder for valutaens stabilisering.
- 3) Verdensbanken beviliger lån til fattige lande.
- 4) OECD, Organisationen for økonomisk samarbejde og udvikling.
- 5) G7 er de syv stærkeste industrianctioner (nogle gange er de ni) og OPEC, sammenlætningen af 13 olieproducerende lande.
- 6) USA's regering.
- 7) EU, Den Europæiske Union.

Hertil kommer NATO, Bilderberggruppen og det måske mægtigste organ: World Economic Forum, der består af ledere fra de transnationale virksomheder, regeringschefer m.fl.

Disse anonyme og mægtige organer har i mange år udvirket strategier for den økonomiske udvikling ud fra nyliberale overvejelser. Beslutninger af betydning for det enkelte individs levevilkår er truffet hen over hovedet på borgerne og endog på regeringerne i de respektive lande. Men det er ikke længere muligt.

Reaktion fra det civile samfund

I december 1999 rejste der sig i Seattle en proteststorm rettet mod bl.a. MAI-aftalen, som skulle have givet de multi-transnationale virksomheder adgang til et lands

Hans Brodal Göteborg. Civiløkonom. Virksomhedskonsulent i SEA. Underviser på Waldorfseminariet i Göteborg med hovedvægt på social tregrenning og selvforvaltning. Medgrundlægger af Global STAF, der står for Global Social Threefolding Action Forum – en international gruppe på ca. 20 personer med antroposofisk baggrund og som vil virke for udvikling af det tregrene samfund. Grundlaget for gruppens virke blev formuleret i tilknytning til den internationale nordiske konference i Göteborg omkring millenniumskiftet.

LÆS MERE

Litteratur

Shaping Globalization. Civil Society, Cultural Power and Threefolding af Nicanor Perlas ISBN 971-92233-0-8 Svensk: *Globalisering på mänskliga villkor*.

When corporations Rule the World af David C. Korten

Svensk: *När företagen styr världen* No Logo af Naomi Klein

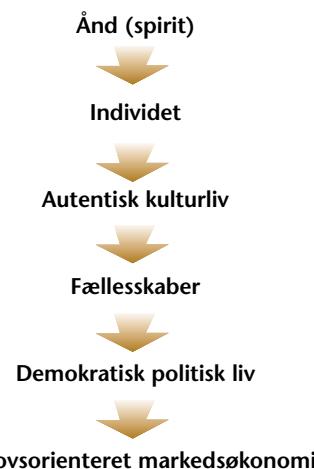
The Cultural Creatives af Paul H. Ray and Sherry Ruth Anderson

naturressourcer med et minimum af forpligtelser overfor miljø og kulturværdier. Det blev effektivt stoppet af en opvågnede opinion. Herefter har der været fuld fokus og opmærksomhed på den globale elites planlagte møder.

Første skridt har været demonstrationer og protester imod hele vækstfilosofien – specielt i udviklingslandene. Man behøver blot nævne Nice, Prag, Göteborg og Genua for at påvise hvilke opdæmmede kræFTER, der er tale om. Mange unge reagerer mod den usynlige magt. De ved, at den findes, men har vanskeligt ved at konkretisere den og derfor angribes magtens symboler som eksempelvis banker og MacDonalds-butikker. Hvis udviklingen standser her bliver det en alles krig mod alle.

Men udviklingen er også gået videre fra protest og demonstration til dialog mellem markedet, staten og de nye bevægelser – det man med et andet navn kan kalde: det civile samfund.

Her følger David Kortens modbillede til den nyliberale model:

Det civile samfund vokser i kraft og vi mærker en øget opmærksomhed omkring betydningen af en klar identitet og rolle/funktion i forhold til en bæredygtig samfundsudvikling lokalt og globalt. En lang række konferencer som Attacs Berlinkonference afholdes og planlægges rundt om i verden. To eksempler: World Social Forum i Porto Alegre i Brasilien.

Denne konference er det civile samfunds pendant til World Economic Forum. FN's officielle konference i Johannesburg i september 2002 blev suppleret med alternative møder og konferencer blandt NGO'er og græsrodsbevægelser fra hele verden. Der vil blive mange andre eksempler på den øgede bevidsthed om nødvendigheden af at komme ud over de nyliberale dogmer.

Nobelprismodtageren i økonomi, Joseph Stiglitz, har for nylig skrevet en artikel om udviklingen i Argentina. Han ser her et

eksempel på, hvordan den internationale valutafond (IMF) løber fra sit ansvar og påviser, hvordan milliarder af dollars sløses bort uden at redde den økonomi, de egentlig var tiltænkt. Han slutter artiklen med bemærkningen: "Argentinas krise viser et brændende behov for at reformere det globale finansielle system – og vi må begynde med IMF". Stiglitz var tidligere vicepræsident i Verdensbanken, men forlod denne, fordi han tidligt indsatte konsekvenserne af dens ageran overfor de fattige lande og fordi han ikke blev hørt.

Journalisten og forfatteren Naomi Klein fra Canada, viser i sin bestseller bog *No Logo* den kløft der er mellem reklamens mange løfter og den menneskelige undertrykkelse, der er forudsætning for de multinationale virksomheders rigdomme. Da NIKE købte sportshelteren Michael Gordon som frontfigur i 1992 fik han mere for at stille op i sine NIKE-sko et kort øjeblik end de mere end 30.000 indonesiske arbejdere, der producerer skoene fik tilsammen på et helt år. Ikke så sært, at aktivister er begyndt at demonstrere foran butikkerne i stedet for foran ambassaderne. De ved godt hvem der bestemmer.

En stadig voksende global bevidsthed er begyndt at bryde frem. En bevidsthed om behovet for en ny kultur der tager udgangspunkt i mennesket, i det enkelte individ. Paul H. Ray og Ruth Anderson har i bogen *The Cultural Creatives* dokumenteret dette og påviser at alene i USA drejer det sig om 50 millioner mennesker svarende til 25% af befolkningen. En undersøgelse i Sverige peger på at de tilsvarende cifre her er 2 mio. mennesker.

I Göteborg har vi i SEA sammen med repræsentanter fra Attac, Ordfront, Emmaus, Utbildning för Biståndsarbeite, Kvinnor för Fred og International Baby Food Action Network dannet et forum, Tresam. Vi ønsker at udvide kredsen med andre organisationer, der deler vores intentioner:

- at arbejde for at civilsamfundets rolle skal blive tydelig i forhold til næringslivet og det partipolitiske liv.
- at gennemføre forskning og udvikling omkring "Trisektoralt partnerskab" og "Social Tregrenning".
- undersøge og påvisse konsekvenserne af "elitens globalisering" – ikke mindst i udviklingslandene.
- samle og videregive information om gode eksempler, der kan føre til bæredygtig udvikling.

Vi mødes hver fjortende dag.

Tregrenningsimpulsen er i dag en realitet og den omfattes af mennesker langt ud over de traditionelt antroposofiske kredse. Flere og flere slutter op omkring det synspunkt: "En anden verden er mulig!"

Den Økologiske Landbrugsskole på Kalø

1. januar 2003 fusionerede Den Økologiske Landbrugsskole og Kalø Landboskole og pr. 1. marts 2003 blev alle aktiviteter samlet på Kalø Landboskoles adresse nær Rønde på Djursland.

Af Kristian Herget

Elevtilgangen på landbrugsskolerne har generelt gjort det nødvendigt med en vis strukturtilpasning, og da Undervisningsministeriet besluttede at omlægge tilskudsstrukturen, så der blev flyttet penge fra de små skoler til de store, var DØL nødt til at se sig om efter en løsning.

Øjnene faldt på Kalø Landboskole, som havde de samme problemer som os. For få elever og problemer med økonomien. I løbet af de indledende forhandlinger viste det sig hurtigt at de to skoler havde mange lighedspunkter. Skolernes værdigrundlag ligner hinanden meget, og vores holdning og menneskesyn matcher fint. Men udover det, har Kalø Landboskole en masse andet at byde på. For det første ligger Kalø geografisk mere centralt. For det andet har landbruget med 70 ha. og ca. 60 røde malkekører været drevet økologisk i de sidste 4 år. Endelig har der været ført en meget ressourcebevidst og miljøvenlig politik. Kalø har således allerede et rodzonanlæg til behandling af alt spildevand, et top moderne CO² neutralt opvarm-

ningsanlæg med meget lav forureningsgrad, affaldssortering, et køkken der opererer med fremstilling af næsten alle fødevarer fra bunden og ikke mindst, en generel positiv indstilling til den økologiske tankegang.

Flytningen

Personalet på DØL blev tilbudt at flytte med, og 5 sagde ja tak. Samtidig var der en del afgang på grund af alder blandt underviserne på Kalø, så tilsammen danner de to lærerkorps en god og kompetent basis for skolens videre drift.

På elevsiden startede den nye skole

Eleverne hygger med Back Gammon i en pause.

Merkur har gennem mange år deltager i finansieringen af den Økologiske Landbrugsskole i Vildmosen og yder også lån til den efterskole, der er under etablering i landbrugsskolens gamle bygninger. Ydermere er Merkur nu med til at finansiere de to skoler på Kalø: Sprogskolen og Den Økologiske Landbrugsskole

hårdt ud – den første dag på Kalø startede vi et stort sammenbragt hold 1A elever, et medbragt hold M2 elever og endelig det første hold Organic Farmer nogen sinde. Det var nogle hektiske dage, men alle kom godt i gang og nu er vi ved at finde ind i en ny fælles rytmef

Det er dog ikke helt uden problemer – fleitung af kulturer, omlægning af køkken, inddragelse af eleverne i produktionen m.v. er alt sammen udfordringer der kræver både tid og penge, så der er nok at se til.

Fremitiden og Visionerne

Nu forestår der så et stort arbejde med at få vores nye skole formet efter de ideer vi hver for sig har med i bagagen, og de nye fælles visioner, som vi er ved at udarbejde.

På nogle områder er vi dog allerede i gang. Det gælder f.eks. landbrugsdriften, hvor vi i højere grad vil bruge landbruget som et faglokale. Vi har derfor valgt at undlade at ansætte en driftsleder, og i stedet lade 3 af lærerne deles om driftslederansvaret. På den måde sikres, at eleverne hele tiden får mulighed for at være med i produktionen, og kan drage erfaringerne herfra med ind i teoritimerne.

Et eksempel er produktionen af de grøntsager vi skal bruge i køkkenet – eleverne får en ønskeseddel fra køkkenet og skal så omsætte den til en markplan, indkøbe udsæd og udplantningsplanter og så videre.

Det samme mønster går igen i stalden, hvor eleverne f.eks. ikke bare skal udregne foderplanen – de skal også prøve af følge den i virkeligheden og se om den holder.

På det mere langsigtede plan håber vi at kunne rejse penge til et større projekt om afprøvning af mobile hønsehus og samtidig udvikle et liniefag i økologisk hønsehold. Dette skal ske i samarbejde med konsulentjenesten og forskellige forskere.

Internationale aktiviteter

Skolens satser også stærkt på det internationale område, hvor første del af planerne allerede er sat i værk. Det drejer sig om "Organic Farmer" som er en engelsksproget udgave af den danske landmandsuddannelse. Første hold er i gang, og eleverne skal i praktik til sommer.

Næste skridt bliver et modulopbygget efteruddannelseskursus, hvor det er ideen at undervisere og konsulenter skal kunne vælge sig ind på de emner hver enkelt har brug for, eller vælge et samlet længere forløb. Disse kurser bliver udbudt i 2004.

Det sidste skridt på den vej vil blive et egentligt ulandskursus, udviklet i samarbejde med forskellige NGO'er.

Herudover vil vi forsætte med at tilbyde skolens kompetencer til ingenør firmaer, NGO'er m.v. der har brugt os både som konsulenter i udlandet og som kursushol-

Der er mange nationaliteter samlet på landbrugsskolen og Sproghøjskolen. Normalt er mellem 20 og 25 forskellige lande repræsenteret.

der for udenlandske elever på ophold i Danmark.

Økologisk Center

Endelig håber vi ad åre, at blive et center for den økologiske udvikling. Dels via vores skoledrift og dels ved at være det sted hvor man mødes til kurser, konferencer og seminarer. Men vi håber også, at vi på lidt længere sigt vil være i stand til at udleje kontorfaciliteter til nogle af de øko-

logiske organisationer. Skolens mange lokaler, med bl.a. auditorium, foredragssal, kantine m.v. vil kunne danne en perfekt ramme for både mindre og større organisationer, der på denne måde kan få adgang til en lang række faciliteter.

Så der er nok at gå i gang med på den nye Økologiske Landbrugsskole på Kalø. Og trods lidt opstartsforvirring er vi ved at komme godt i gang, godt hjulpet af lokal opbakning, og stor velvilje og lyst til at bruge vores lokaliteter fra den økologiske verden.

Samtidig har vores nye bofæller "Sproghøjskolen på Kalø", og det samlede personale på skolerne også været positive overfor det nye koncept, så vi ser meget optimistisk på fremtiden.

Kristian Herget F. 1956 i Silkeborg.
Uddannet landmand fra Høng Landbrugsskole. Arbejde fra 1986 til 1997 på Teknisk Skole Slagelse, hvor han bl.a. var hovedkraften bag udviklingen af en økologisk linie. I 1997 ansat som forstander på Den Økologiske Landbrugsskole i Åbybro, og er nu forstander for den fusionerede skole Den Økologiske Landbrugsskole på Kalø.

LÆS MERE

Den Økologiske Landbrugsskole
Skovridervej 1, 8410 Rønde
Telefon 86 37 12 86, fax 86 37 31 78
adm@kalo-admin.dk
www.kalo.dk

Følgende artikel er til dels baseret på et seminar med den norske biolog og videnskabsteoretiker Trond Skaftnesmo, afholdt i Odense i marts 2003, samt dennes bog "Frihetens Biologi", Oslo 2000.

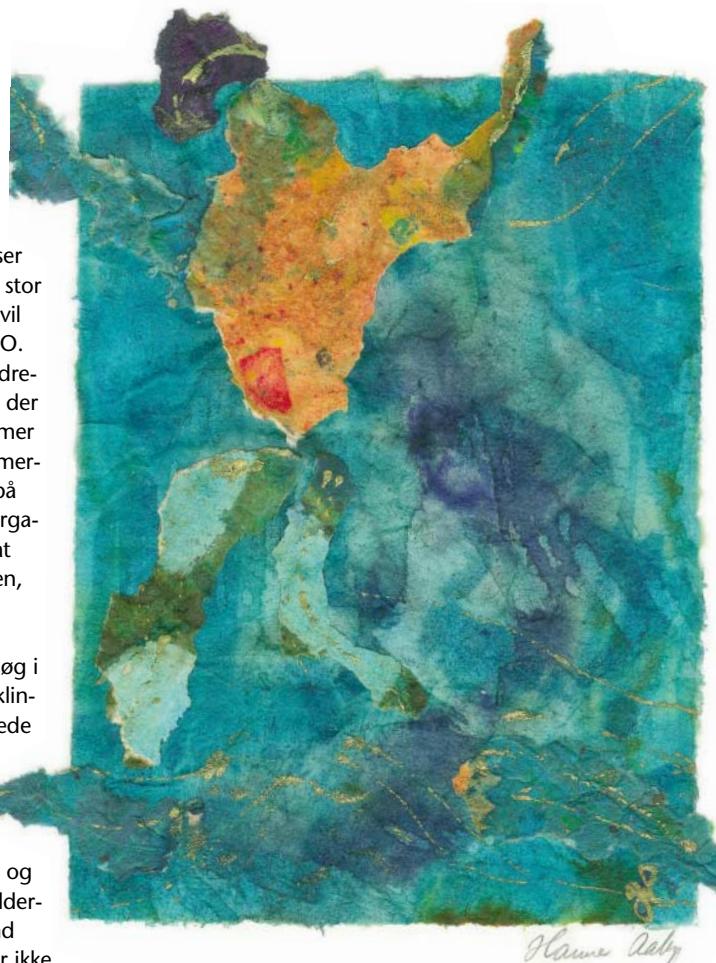
Genteknologiens idegrundlag

Af Lars Pehrson

Genmodificerede fødevarer står ikke på ret mange forbrugeres ønskeseddel, og slet ikke på deres indkøbs-seddel. Alle undersøgelser viser dette, herunder at en meget stor andel af forbrugerne direkte vil fravælge produkter med GMO. Udviklingen er udelukkende drevet frem af de virksomheder, der ser genmodificerede organismer (GMO) som en lukrativ kommerciel mulighed, godt hjulpet på vej af politikere og erhvervsorganisationer, der er bange for at "komme bagud" i udviklingen, hvis man ikke lukker op for GMO.

Siden de første spæde forsøg i 1970'erne kulminerede udviklingen foreløbigt med det klonede får Dolly, der blev født i 1997. Dolly er for nylig død, kun 6 år gammel – får bliver normalt 11-12 år. Man har konstateret at Dolly og andre klonede dyr udvikler alderdomssymptomer tidligere end normale dyr ville gøre. Det er ikke det eneste problem, som bioteknologien har – der er konstateret et væld af genetiske afvigelser, som man ikke havde forudsat, og det kniber derfor med rentabiliteten af de plantesorter og dyreracer, som man ellers har markedsført med et vist held (i USA er f.eks. 1/4 af al majs GMO). Nogle eksempler er gået verden rundt i pressen, f.eks. er en udbredt GMO majs giftig for den amerikanske "nationalsommerfugl", Monarch-sommerfuglen. De bioteknologiske aktier har heller ikke kunnet leve op til de skyhøje forventninger, "markedet" havde til dem for blot få år siden.

Tilhængere af GMO vil her sige, at der er tale om begyndervanskeligheder, og at de vil blive overvundet. Det er kun et

spørgsmål om tid, før vi behersker teknikken og kan undgå de utilsigtede virknings. I denne artikel vil vi se nærmere på det principielle grundlag for genteknologien, for på denne baggrund bedre at kunne vurdere, om teknologien har de fremtidsmuligheder, som den tillægges af bioindustrien.

I forrige århundrede har vi haft 3 store trusler/udfordringer, som på en vis måde kan karakteriseres som "angreb på livet", idet de hver på sin måde har været og er trusler mod livet på jorden, herunder menneskets eksistens.

Det første angreb blev hele verden bevidst om, da atombomben sprang over Hiroshima i 1945. Alle kunne se, at dette

var ekstremt farligt. Der blev derfor udfoldet store (mange vil sige: men ikke store nok) anstrengelser på at "tøjle" denne teknologi, at holde den indespærret. Udsippet fra Chernobyl var en alvorlig påmindelse om, at selv den "fredelige anvendelse" af atomenergi rummer enorme farer.

Det næste angreb var meget mere snigende og kom fra den kemiske industri. Alle mulige kemikalier blev lukket ud i miljøet, og der gik lang tid før man blev opmærksom på mange af stoffernes farlighed, f.eks. DDT. Selv om bevidstheden om problemer med en lang række stoffer i dag er langt større, er der tale om en så stor og så kompleks kemisk cocktail, at vi er langt fra et have problemet under kontrol, og "indespærret" er det i hvert fald ikke.

Og ved slutningen af århundredet kom så det tredje angreb, nu fra biologien selv, i form af udsætningen af GMO, hvis virkninger ingen kan overskue, da organismerne potentielt kan overføre deres arvestof til andre sorter/arter, hvilket gør effekterne irreversible, dvs. noget der ikke kan "vendes om". Et kemisk stof kan vi holde op med at bruge og det vil – i løbet af kortere eller længere tid – gradvist forsvinde fra miljøet. Helt anderledes forholder det sig med levende organismer, der selv former sig.

Næsten al forskning omkring genteknologi foretages eller støttes af industrien. Den egentlige og uafhængige molekylærbiologiske grundforskning udgør en forsvindende lille del af den samlede mængde "forskningskraft", der sættes ind på området. Men alligevel er der – som vi senere skal se – en markant forskel i opfatelsen af grundlaget for genteknologien,

Hvis man sammenligner det paradigme, som industrien arbejder ud fra, med grundforskningens resultater.

I debatten fokuseres meget på begrebet "risiko", og GMO-tilhængerne hævder igen og igen, at risikoen for at noget alvorligt utilsigtet skulle kunne ske, er forsvindende lille. Her sker tit en sammenblanding af "risiko" med "sandsynlighed" – de to ting er slet ikke det samme. Risiko er derimod sandsynlighed ganget med konsekvenserne. Og da konsekvenserne hverken kan forudsæses eller kvantificeres, kan man ikke tale om "risikoen" som andet end i principippet uendelig.

Industrien formår med stor dygtighed at vende bevisbyrden om, således at et produkt kan tillades, blot der ikke foreligger beviser på dets skadelighed. Men fravær af bevis for risiko er ikke lig med bevis for fravær af risiko!

Tænkning omkring generne

Det centrale spørgsmål er, om generne er organismens årsager eller dens redskaber (betegnelser for at udvikle sig)? Bag den bioteknologiske industri ligger helt klart den tanke, at generne styrer organismen, og kan vi ændre generne på den rigtige måde, kan vi i principippet skabe planter, dyr og mennesker, præcis som vi gerne vil have dem.

I populærvidenskaben fremføres dette synspunkt helt åbenlyst og ureflekteret. Se f.eks. flg. citater fra nyere lærebøger for norske gymnasier:

I USA kan man allerede i dag bestille en klon af sit elskede kæledyr, så man ikke skal risikere at skulle henslæbe resten af sit liv uden FIDO. Teknologien er "lige om hjørnet", så man kan allerede nu købe en udtagning og opbevaring af genetisk materiale fra sit kæledyr, således at kloningen kan ske lige så snart "man er klar". Se www.savingsandclone.com.

"Egenskapene til de ulike cellene er bestemt af de proteiner de inneholder. De ulike celletypene har mange proteiner felles. Men hver celletype inneholder i tillegg spesielle proteiner, som er særegne for dem. Proteinerne bestemmer, hvordan selene skal bygge opp vev og organer, og avgjør i siste instans hvordan organismen skal se ut. Dette gjelder også deg."

"Bakteriene.....inneholder et ringformet DNA molekyl som i åpen og utstrakt tilstand mäter et par millimeter. Det inneholder om lag 3.000 gener, som til sammen har den informasjonen som er nødvendig for å lage en bakterier. (....) Hele molekulsettet (i en menneskecelle) inneholder mer end 100.000 gener, og de har til sammen den informasjonen som er nødvendig for å lage et menneske."

I midten af det 19. århundrede grundlagde Gregor Mendel med sine berømte krydsningsforsøg den moderne arvelighedsforskning og dermed også genbegrebet. Mendel antog, at "noget" måttestå bag et givent træk hos en plante, f.eks. at blomsterne er røde. Men hvor mange "træk" består en plante af? Mendel opdagede, at nogle træk tilsyneladende dominerede over andre træk, uden af den grund at forsvinde. Mendel krydsede f.eks. violette ærteblomster med hvide, og fik lutter violette blomster ud af det. Men i næste generation dukkede de hvide blomster op igen hos ca. 1/4 af planterne – dvs. trækket "hvid blomst" var bevaret et sted i organismen.

Efter at være sunket ned i glemselet igen, blev Mendels arvelære genopdaget omkring 1900, og nu opdagede man i kønscellerne nogle stavformede strukturer, man kaldte kromosomer (kromos = farve, fordi de lettere lod sig indfarve end de øvrige celledele).

I 1953 opdagede man DNA molekylet i kromosomerne og opdagede, at generne sad på dette i en sekvens. Tankemæssigt havde man allerede for længst besluttet, at generne udgør årsagerne til organismen, og én af DNA molekylets opdagere, Francis Crick, som senere fik Nobelprisen, udviklede det, som han selv kaldte "det centrale dogme":

Uddrag fra den amerikanske lærebog "Biology", skrevet af Peter H. Raven og George B. Johnson, som anvendes på grundkursus i biologi ved universitetet i Oslo (side 417 i norsk oversættelse).

"Burde vi merke genetisk modifisert mat?"

Publikums rett til å vite hva man spiser er et svært vanskelig tema. Det er utstrakt frykt for genetisk manipulasjon i Europa, fordi dette er uvant. Folk der stoler ikke på kontrollmyndighetene slik vi gjør her (i USA, red) fordi deres myndigheter har dårlig omdømme i forhold til publikums interesser. Når myndigheterne ser på genetisk modifisert mat, bliver de innhentet af fortidas erfaringer m.h.t. dårlig kontroll. I England husker man de britiske kontrollmyndighetenes unnfallenhet overfor kjøtt infisert med kugalskap.

Det er ikke på noen måte lett å fortelle fryktsomme europeere at det ikke er grunn til å føle frykt, ikke noen data understøtter fare fra GMO korn og grønnsaker. En europeisk forbruger vil ganske enkelt svare, at skaden ikke er gjort synlig ennå, at vi ikke vet nok til å se farene lurt rundt hjørnet. "Ta det med ro", siger de europeiske forbrukerne. "Gi forskningen en sjanse til å se rundt alle hjørnene. La oss bli sikre". Ingen kan argumentere mot forsiktighet, men det er vanskelig å forstå hva annet forskerne kan se på – sikkerheten er blitt undersøgt svært omhyggelig. Frykten består derfor av den enkle grunn at den ikke lar seg fjerne uansett hvor mye informasjon som måtte komme. Lik et barn som er redd for et monster under senga, det hjälper ikke å titte under senga på

nytt og se at det ikke er der – monsteret kan fremdeles være der neste gang. Og dette betyr at vi etter og etter må have GMO-etiketter, for folk har rett til å bli informert om noe dy frykter.

Hvordan skulle disse etikettene se ut? En etikett som bare sier "GMO-mat" virker simpelthen som en merkelapp - lik et GIFT-MERKE, den skriker ut en advarsel til publikum om en lurende fare. Hvorfor ikke heller en GMO-etikett som gir informasjon til forbrukeren, som forteller forbrukeren hva myndighetene vet om det aktuelle produktet?

(For Bt (*bacillus thuringiensis*-toksin) mais): Produksjonen af denne maten var gjort mer effektiv ved å addere til gener som gjør plantene resistente overfor sjukdommer slik at mindre pestisider trengs til en vellykket avling.

(For Roundup-tolerant soya): Gener er blitt addert til denne matplanta for å gjøre den resistent mot herbisider – dette reduserer jord-erosjon ved å minske behovet for å fjerne ugraset i kulturene.

(For høy beta-karoten ris): Gener er blitt addert til denne maten for å høye innholdet av beta-karoten og på den måten bekjempe A-vitaminmangel.

Etiketter på GMO-mat som på alle måter forteller forbrukerne hva som er egentlig blitt gjort med den genmodifiserte matplanta, vil gjøre at vi kommer et godt stykke på vegen til å fremme publikums aksept av gentechnologi i kjøkkenet"

En af forfatterne, Peter H. Raven, er direktør for Missouri Botanical Garden, som er blevet kritiseret af miljøvernfolk for at være sponsoreret af Monsanto.

En informationsstrøm går fra DNA (et tostrengt molekyle), hvorpå generne sidder gennem mellemstationen RNA (et enstrengt molekyle) videre til dannelsen af de specifikke proteiner, der igen danner cellerne. Cellerne danner til sidst hele organismen. Iflg. Francis Crick består dogmet i, at informationsstrømmen kun går denne ene vej. Det er ikke muligt – iflg. det centrale dogme – at der skulle kunne gå en informationsstrøm eller en påvirkning den anden vej: Fra organisme og celler til DNA.

Det er let at se, at dette dogme er helt afgørende for den bioteknologiske industri. Kan man påvirke generne/DNA på en bestemt måde, vil man få en bestemt (tilsigtet) effekt i den anden ende hos organismen. Man kan nu "designe" planter og dyr og selvfølgelig også mennesker. Dette rummer enorme kommercielle muligheder, fordi man selvfølgelig via patentlovgivningen kan få patent på sine "opfindelser" (= designede organismer) og tjene penge på dem hver gang de anvendes. Kan man tilmed presse de oprindelige sorter og varieteter ud, så man sikrer en total dominans for den patenterede "designorganisme" er succesen hjemme. Derfor f.eks. Monsantos massive opkøb af virksomheder, der f.eks. producerer frø. Her spiller man sammen med en anden type dogme, nemlig den såkaldte "markedsøkonomi" – ideen er at blive totalt dominerende på det helt frie marked!

Problemet er bare, at det centrale dogme ikke holder! Grundforskningen har for længst konstateret, at informationsstrømmen rent faktisk går begge veje. Proteinerne er ikke bare styret af generne, generne er også styret af proteinerne. Ud fra samme DNA kode kan der dannes op til 36.000 forskellige proteiner (hos bananfluer).

Dette medfører, at det principielt er umuligt at forudsige, hvad der vil ske, hvis der indføres et nyt gen.

Det meget omtalte "menneskelige genom" projekt, dvs. en kortlægning af alle menneskets gener, resulterede i 30.000 funktionelle gener. En lille rundorm på ca. 1 mm længde og kun bestående af ca. 1.000 celler har imidlertid 20.000 gener. En grundig undersøgt planteart har 25.000 gener.

Der er kun 1,5% genetisk forskel på menneske og chimpanse – hvilket selvsagt kan fortolkes som bevis på det nære slægtskab. Men de fleste vil nok umiddelbart opleve at forskellen er større end 1,5%, dvs. forskellen kan ikke bare søges i generne. I hvert fald er det ikke så ligetil at "lave et menneske", som ovenstående lærebog så frisk postulerer, selv om man har alle "informationerne"!

Bioteknologien baserer sig på en forskning, der er 40 år gammel herunder det centrale dogme, der i dag er forladt af grundforskningen. Alligevel fortsætter den kommercielle forskning tilsyneladende uanfægtet.

Syn på naturen

Synet på naturen kan beskrives i en udvikling på tre nedadstigende trin:

1. Naturen som mening. I de mytiske og ældste kulturer blev naturen opfattet som meningsudtrykkende. Naturen var en helhed, som udtrykte guddommelige magters vilje og hensigter.
2. Naturen som proces. I det klassiske Grækenland og op gennem middelalderen udvikledes ideer som de fire elementer, som er basale processer, der kan genfindes overalt i naturen og mennesket. Lægekunsten byggede på en tilstræbt balance mellem disse processer. I Kina udvikledes f.eks. akupunktur, der også bygger på processer og energistrømme langs såkaldte "meridianer" i kroppen.
3. Naturen som ting. Med start i 1400-1500 tallets obduktioner af lig grundlagdes vore dages natursyn, som opfatter naturen som resultat af stoffernes komplicerede og i udgangspunktet tilfældige samspil. I bestræbelsen på at forstå naturen "slår vi den ihjel" ved at disseker organiserne ned i de mindste detaljer, helt ned til generne og molekylerne.

På den ene side er denne udvikling nødvendig for at gennemtrænge detaljerne i naturen med den menneskelige bevidsthed. Men på den anden side taber vi fornemmelsen for helheden og for den mening, der måtte være gemt i den. Livet som sådan kan faktisk ikke forklares eller forstås efter det natursyn, som vi har udviklet i dag. En sådan forståelse kræver, at vi bliver i stand til at se processer og meningsudtryk, sådan som man gjorde det tidligere, men nu kombineret med den eksakte iagttagelse som den moderne naturvidenskab har lært os. Vi skal ikke søge tilbage til gamle dage, men at finde meningen, altså stige op ad trinene igen, kræver stor individuel anstrengelse af os som mennesker.

Et fænomen som gensplejsning udspringer direkte af det 3. natursyn nævnt ovenfor. Mennesket har altid forsøgt at ændre og tilpasse naturen, så den kom til at tjene mennesket bedre. Det fremføres også ofte som argument for anvendelse af gensplejsning. Men samtidig med, at vor viden om detaljen bliver større, mister vi viden om helheden, der som beskrevet i det foregående er så kompliceret, at vi reelt ikke

kan forudse konsekvenserne af et genetisk indgreb.

Viden om detaljen må derfor høre sammen med viden om helheden. Og så længe vi ikke har udviklet en sådan tilstrækkelig helhedsforståelse, kan et fænomen som gensplejsning siges at være kommet for tidligt ind i menneskehedens udvikling. Vi bliver på en måde fristet til at anvende en teknologi, som vi ikke forstår rækkeviden af. Det er de mange "almindelige" mennesker, der individuelt eller via NGO'er, udtrykker en instinktiv afstandtagen fra denne fristelse, sammen med besindige forskere, der nu sidder med opgaven med at forhindre et genetisk Ragnarok, samtidig med at vi gradvist vinder en større og større forståelse for helheden i naturen.

Lars Pehrson Gistrup. F.1958. Direktør i Merkur. Bestyrelsesmedlem i INASE, en international sammenslutning af banker og finansielle institutioner, der arbejder udfra såvel økonomiske, som miljømæssige, sociale og etiske kriterier.

LÆS MERE

Artiklen findes uforkortet på:
www.merkurbank.dk/pengevirke

Verdenspremiere:
Dansk udviklet

Brintbil
præsenteret på
Folkecenteret

Onsdag den 25. juni 2003 var der "verdenspremiere" på den første bil med brintmotor, en Ford Focus med 2-liter Zeta motor. Restproduktet fra forbrændingen er rent vand. Vindmøllerne i Sydthy producerer 30-40% mere end det lokale strømforbrug. Det skaber grundlag for omstilling i stor målestok til kørsel på vindproduceret brint. Bilen er udviklet af folkecenteret i samarbejde med danske virksomheder og udenlandske institutter med tilskud fra Energistyrelsens brintprogram.

Læs mere: www.folkecenter.dk

Enkelte "sannheter" blir ansett som så soleklare at de aldri blir tatt opp til drøfting. En slik "sannhet" består i at næringsliv og økonomisk liv er like sammenvokst som siamesiske tvillinger.

Næringsliv og økonomisk liv...

av Dag Hauffen

Utgangspunktet for denne artikkelen er at begrepene næringsliv og økonomisk liv i virkeligheten viser mot to vesensforskjellige "liv". Næringslivet ytrer seg i fysisk synlige og beskrivbare handlinger. Det utvikler seg i virksomhetenes produksjon, de handlendes distribusjon og forbrukernes forbruk av varer og materielle tjenester.

Det økonomiske liv utvikler seg på et annet plan. Det ytrer seg i bytteprosesser, i utveksling av vare- og tjenesteverdier mot pengeverdier. Der ingen verdiutveksling finner sted, det vil si ingen omsetning, eksisterer det heller intet økonomisk liv. Det at eierrettigheten til et objekt går over fra en person til en annen er noe som utspiller seg på det rettslige planet. At det ikke på samme tid må skje noe fysisk, når noe skal omsettes, er karakteristisk for det økonomiske livet. En vare kan skifte eier både en og flere ganger, mens den på samme tid ligger urørt på et lager.

Enkelte "sannheter" blir ansett som så soleklare at de aldri blir tatt opp til drøfting. En slik "sannhet" består i at næringsliv og økonomisk liv er like sammenvokst som siamesiske tvillinger. Etter en slik oppfatning ville næringslivet ikke kunne leve videre, der som man skilte det fra det økonomiske livet. Vi vil få klarhet i dette ved å stille et direkte spørsmål: Er et verdiskapende næringsliv overhodet tenkbart der som det ikke er forent med et økonomisk liv?

På bakgrunn av en utvikling som først har funnet sted i nyere tid, lever vi nå i en

situasjon som er fullstendig preget av arbeidsdelingen. Denne har medført at det enkelte menneske ikke selv nyter de umiddelbare fruktene av sitt eget arbeide. Hva den ene frembringer som resultat av sitt arbeide, nytes ikke til dekning av egne behov. Det avgis - for på et eller annet sted i verden å dekke andres behov.

til det samme? Vi må altså spørre: På hvilken måte kan eierrettigheten til et objekt gå over fra det ene mennesket til det andre mennesket? Vi kjenner her tre ulike muligheter: En eierrettighet kan overføres fra den ene til den annen gjennom en tvangsmessig avståelse, gjennom en bytteprosess eller i form av en gave.

Den første av de tre formene for eierskifte virker undertrykkende. Dette vil være tilfelle dersom noen stjeler eller truer til seg eierrettigheten av den annens arbeidsresultat.

Den andre formen for eierskifte virker slik at partene kan skape rettferdighet mellom seg, dersom alle de involverte ønsker

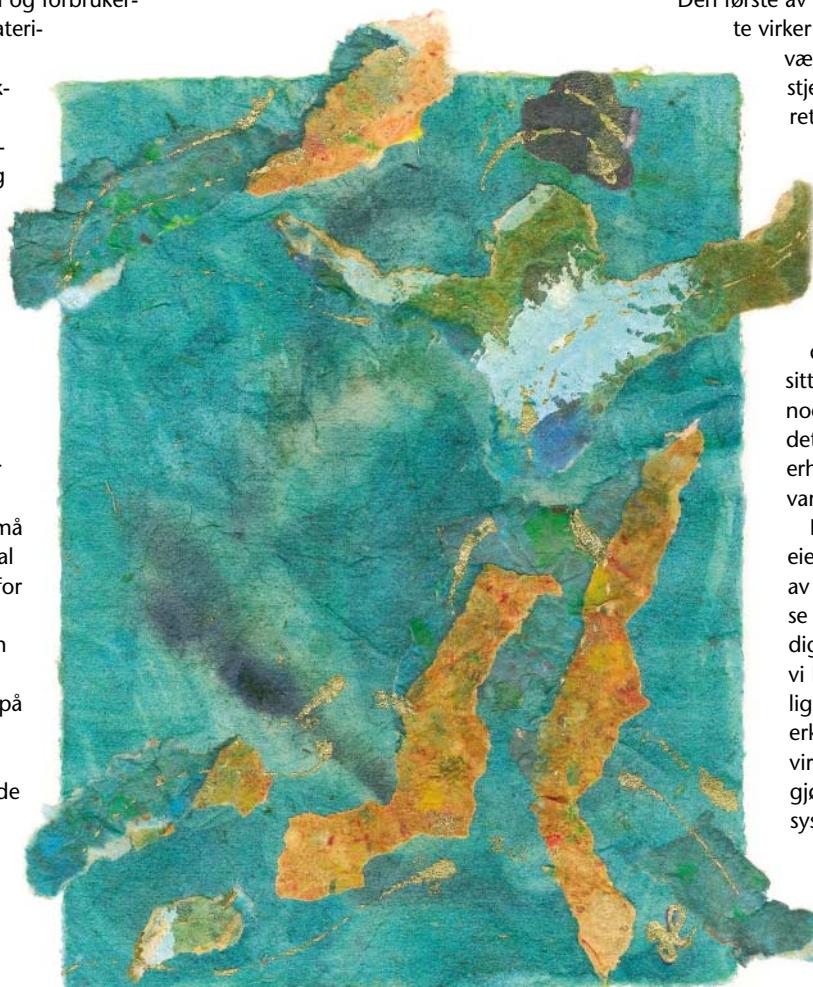
dette. Den som i kraft av sitt arbeide har frembrakt noe av verdi, kan frivillig avgive dette til en annen, mot å erholde noe annet av motsvarende verdi.

Den tredje formen for eierskifte forutsetter en art av medmenneskelig interesse som går ut over rettferdighetsprinsippet. Betrakter vi begrepet gave i sin egentlige betydning, kan vi erkjenne at det har med en virkning av kjærlighet å gjøre. Som ide, satt i system, vil dette si at ethvert

menneske som yter noe, ut fra sin interesse for det andre menneskes eksistens og vel, ga bort resultatet av sitt arbeide som gave, uten å forlange noe tilbake. Alle vil innenfor et slikt sosialt virkende næringsliv, gjensidig

måtte være sikret gjennom de andres interesse, omsorg og innsats. Innenfor ulike mindre grupperinger, som for eksempel innen en familie, er det ofte mulig å se virkninger av en slik interesse.

Nå har vi et grunnlag for å kunne

Overføring av eierrettighet

Ut fra en alminnelig rettsoppfatning vil det være slik at den som ut fra fri, skapende evne har frembrakt et arbeidsresultat har eiendomsretten til dette objektet. Hvordan skal da andre kunne nyte resultatet av arbeidet uten først å ha ervervet eierskap

besvare spørsmålet vi har stilt ovenfor. Utveksling av eierrettighetene til verdiene kan skje på to andre måter enn gjennom et økonomisk liv. Det kan skje gjennom tvangsavstaelser eller i form av gaver.

Svaret blir da at et næringsliv forstått som produksjon, omsetning og forbruk er en tenkbar mulighet, også om det ikke er forent med et økonomisk liv.

Er det overhode fruktbart å utrede et slike spørsmål? Ja, for alle som vil medvirke til at nye ideer vedrørende næringslivet og det økonomiske livet kan vokse frem, har dette mening. Når et menneske ser for seg en fremtidig mulighet som føles verdifull, tennes viljen til handling, så fremt det er sannsynlig at handlingen kan virkeligjøre forestillingen. Da blir det like viktig å bekjempe fordommer som sperrer for forestillinger som kan virkeligjøres, som det er å bekjempe ugress i en åker.

Søken etter nye samarbeidsmåter

Vi kvitter oss med en stor og undertrykkende fordom, når vi erkjenner at næringslivet ikke står i et naturlovmessig avhengighetsforhold til det økonomisk livet. Konsekvensen av å forsømme denne erkjennelsen er alvorlig. Innenfor naturlovmessig nødvendighet finnes det ingen frihet. Og der det ikke finnes frihet kan det heller ikke finnes kjærlighet. Så lenge et næringslivsmenneske er overbevist om at det ikke kan eksistere frihet innenfor næringslivet, så lenge vil det samme menneske, i sine handlinger innenfor næringslivet, heller ikke forsøke å utvikle en ekte broderlig interesse for hva medmennesket egentlig har behov for.

Vi kan forstå at et arbeidsdelt næringsliv ikke kan fungere uten at eierskap til verdiene utveksles. Og vi kan innse at de bytteprosesser som er karakteristiske for det økonomiske livet, gir den mest komfortable løsningen på spørsmålet om eierskifte. På den annen side ser vi at det økonomiske livet, slik det lever seg ut innenfor dagens markedsøkonomiske system, påvir-

ker næringslivet på en skadelig måte. Denne påvirkningen fører til næringslivsvirksomheter som i stor grad ødelegger omverden og skaper urettferdige sosiale forhold.

Kan vi tenke oss at vi som produsende, som handlende og som forbrukende mennesker kan begynne å arbeide sammen på en slik måte at det oppstår et næringsliv liv og et økonomisk liv som i alle henseender vil være gavnlig, både for nåtid og den nærmeste fremtid? Hvorfor skulle ikke en produksjon, en distribusjon og et forbruk av varer og tjenester, med det økonomiske livs hjelp, kunne skje på en slik måte at det som gjøres både kan tilfredsstille den enkeltes materielle behov, ta hensyn til verdifulle sosiale forhold og skåne natur- og livsmiljøet?

Verdiskaping – frembringelse av realverdier eller økonomiske verdier?

Det som skjer innenfor næringslivet, enten vi tenker på forholdene innen dagens markedsøkonomiske system, eller vi ser for oss bedre ordninger, vil trinn for trinn være resultater av beslutninger. Grunnlaget for beslutningene dannes i bevisstheten hos de besluttende personer. Vi må spørre hva slags forestillinger og hva slags verdioppfatninger som gjør seg gjeldende. Hva ligger det bak at et og det samme objektet fra et synspunkt sett oppfattes som realverdi, fra et annet synspunkt sett oppfattes som økonomisk verdi? Forskjellen ligger i arten av interesse som mennesket knytter til objektet. Oppfatningen av realverdi oppstår på grunnlag av forestillingen om den behovsdekkende funksjonen objektet kan ha. Oppfatningen av økonomisk verdi oppstår i kraft av tanken på, ikke at objektet skal brukes, men at det kan omsettes.

I hvilket ledd av næringslivet oppstår først og fremst oppfatningen av realverdien av et produkt, det vil si bevissthet om produktets behovsdekkende funksjoner? Og i hvilke situasjoner kommer det mer an på forestillinger om produktets bytteverdi, dets økonomiske verdi? Den primære interessen for et produkts behovsdekkende funksjoner springer ut fra menneskets opplevelse av behov. Her befinner vi oss i forbrukerleddet og kan leve oss inn i forbrukernes situasjon. Som en sekundær virkning oppstår interessen for å frembringe et arbeidsresultat som kan dekke et erkjent behov. Her stiger vi over i produsentleddet og kan leve oss inn i produsentenes situasjon. Sant nok må så vel produsentene som forbrukerne knytte seg til det økonomiske livet gjennom henholdsvis å selge og å kjøpe produktene. Men først i midtleddet, omsetningsleddet, som primært har til oppgave å bevise eierskifte av produktene, samtidig som det

håndterer den fysiske fordelingen av dem, kan vi leve oss inn i hvordan interessene for produktenes økonomiske verdi blir den overveiende. Omsetningsleddet er det økonomiske livets egentligste element.

Innenfor det rådende markedsøkonomiske systemet virker omsetningsleddet som en skadegjørenderise. Dets ensidige fokussering på de økonomiske verdiene har på syklig måte påvirket så vel produsentleddet som forbrukerleddet. Det har oppstått en allmenn oppfatning at verdiskaping er det samme som frembringelsen av økonomiske verdier. Dette blir feil i forhold til hva verdiskaping egentlig må være, nemlig frembringelsen av realverdier.

"Verdisamvirke" - en modell for assosiativt næringsliv

Vi må ta i betraktning at resultatet av arbeidet innenfor så vel produksjon som fordeling ikke bare manifesterer seg i det distribuerbare produktet som vi kaller vare. Som et resultat av virksomhet innen næringslivet, påvirkes i større og mindre grad så vel naturmiljøet som de sosiale forholdene mellom mennesker. Vi peker her ved på vesentlige realverdier. Markedsøkonomien, slik den virker i dag, kan ikke håndtere disse verdiene. Jeg vil derfor avslutte denne artikkelen med en skisse av et forhold mellom næringsliv og økonomisk liv som er slik at disse verdiene kan komme til gyldighet. I prinsippet vil dette være kjent for noen av leserne under begrepet assosiativt næringsliv. Den praktisk idemessige utformingen av det som nå beskrives, nemlig arbeidsmåten i opprettede forum for avtaler om kvalitet og pris, blir her kalt verdisamvirke.

Mennesker som ønsker å arbeide sammen for å dekke behovet for bestemte produkter må danne et utgangspunkt gjennom å formulere et felles formål for samarbeidet. Med basis i formålet vil deltagere som representerer hver sine ledd, fra produksjon, over mellomleddene, til forbruk, møtes i felles forum. Gjennom drøftinger vil partene fra hver sin side kunne bidra til en øket og felles bevissthet om behov, og konsekvensene av ulike måter å utføre produksjon og distribusjon på for å tilfredsstille behovene. Bevissthetss prosessen stimuleres ved å stille spørsmål ved virksomheten i hvert enkelt av leddene: Hvordan virker produksjon, distribusjon og forbruk av varen:

1. - på det enkelte menneske?
2. - på det sosiale fellesskapet?
3. - på natur og kulturmiljøet?

På denne bakgrunn vil enhver vare kunne kvalitetsvurderes i utvidet betyd-

Fortsættes på neste side...

Dag Hauffen F. 1938. 3 semester på Kristensamfunnets presteseminar i Stuttgart 1963 -64 Gartnerskole 1966-67. Gårdbruker på Skratåsen gård fra 1968. Driver biologisk dynamisk siden 1990.
En av grunnleggerne av Midtnorsk forsøksring for økologisk jordbruk i 1980. Deltok i arbeidet bak opprettelsen av DEBIO, 1987.

Skratåsen, 7717 Steinkjer, Norge
Tlf. 74144527
dhauffen@online.no

Kan man have tillid til FSC-certificerede produkter?

FSC slår til mod piratprodukter

Af Peter K. Kristensen

I marts i år opdager danske FSC repræsentanter og miljøorganisationer tegn på, at falske produkter bærende FSC's logo ulovligt bliver solgt på det danske marked. Det er kun lovligt at anvende FSC logo på produkter, der kan spores tilbage til skove forvaltede efter FSC retningslinier for god skovdrift. Disse retningslinier sikrer hensyntagen til skovens dyr og planter, samt til dem der arbejder i eller lever omkring skoven.

FSC international blev straks orienteret om det mulige misbrug. Det danske FSC sekretariat har i et tæt samarbejde med FSC international, en række danske forhandlere af FSC certificerede produkter og miljøorganisationer siden arbejdet på højtryk for at kortlægge omfanget og få fjernet piratprodukterne fra markedet. Mistanken var rettet mod havemøbler af teaktræ fra Indonesien.

Takket være FSC sporingssystem er det let at afsløre piratprodukter. FSC styrke er netop organisation har et spørbarhedssystem, som gør det muligt at spore produktet gennem detailhandleren gennem grossistledet til producenten og skoven. Alle FSC certificerede produkter skal være mærket med en speciel kode (f.eks. SW-COC-123) - det såkaldte CoC nummer, som gør sporingen mulig og er et vigtigt værktøj til at afsløre de falske produkter.

Undersøgelserne viste hurtigt, at en række danske forhandlere af teaktræsmøbler fra Indonesien var blevet offer for teaktræspiraternes svindel. Disse forhandlere er blevet anmodet om at fjerne FSC's navn og logo fra produkterne

Træplanker: FSC-tømmer skal altid tydeligt afmærket for at undgå sammenblanding med ikke-certificeret tømmer.

og samtidig har FSC indledt en serie af kontrolbesøg overalt i Danmark for at sikre, at alle falske FSC produkter er blevet fjernet fra markedet. I Indonesien følger FSC nu op med ekstra kontrol af producenterne og retssager mod de virksomheder, der har været indblandet i produktionen af falske produkter.

FSC certificerede produkter er blevet populære og der kan være store penge at tjene på produkter med FSC's logo. Prisen på FSC certificeret tropisk træ kan være flere gange prisen på ikke certificeret træ. Dermed er der også kommet incitament til at lave piratprodukter - ligesom der sker af mange andre mærkevarer. Sagen om de falske teaktræprodukter fra Indonesien viser FSC-systemets styrke - at misbrug hurtigt kan afsløres og stoppes.

FSC har i dag certificeret mere end 35 millioner ha skov og der findes mere

end 10.000 produkter på markedet bærende FSC's logo. Sagen med de falske produkter fra Indonesien er den første større sag med svindel med FSC's logo. Forbrugerne kan derfor trygt stole på, at produkter med FSC's logo kommer fra velforvaltede skove, hvor der er taget omfattende økologiske og sociale hensyn.

Peter K. Kristensen, Barrit

Forstkandidat 2002. Leder af det danske FSC sekretariat og koordinator for den danske FSC arbejdsgruppe.

Det Danske FSC-sekretariat
Barrit Langgade 182, DK-7150 Barrit
Tlf.: +45 75691957, Fax: +45 75691945
Email: info@fsc.dk, www.fsc.dk

ning. Begrebet for det man søger blir her kalt totalkvalitet. Derved kan ønsket om best mulig totalkvalitet vurderes i forhold til spørsmålet om hva som til enhver tid er praktisk og økonomisk gjennomførbart. Spørsmål som skal besvares er hvilke krav som skal stilles til produksjon, foredling, befraktning og omsetning i forhold til hvilke priser. Dette vil kunne fastlegges gjenn-

om avtaler mellom frivillige og valgte deltagere som representerer de virksomme i de aktuelle leddene. Avtalene behøver ikke å beslutte faktisk handel, men kan fungere som regelverk. De vil danne et grunnlag for at arbeidet innen produksjon og foredling, med omsetning og transport av varene frem til forbruker, i størst mulig utstrekning skal kunne skje ut fra behovet for å

skape og bevare realverdier. Selv om produktene distribueres gjennom bestående distribusjons/omsetningsledd vil forbrukerne kunne finne igjen produktene ved at alt som produseres og omsettes i samsvar med avtalene merkes med Verdisamvirkets eget kvalitets- og godkjenningsmerke.

Danmarks største handelsvirksomhed med økologiske grøntsager, leveret direkte til forbrugerne

Aarstiderne – et økolog(nom)isk eventyr

...og en virksomhed, hvor man arbejder på at genskabe den tætte forbindelse mellem dyrkningen af jorden og glæden ved måltider fulde af gode råvarer, smagsoplevelser og nærvær.

Det fælles arbejdsgrundlag er: Økologisk bevidsthed, positiv tænkning, ansvarsfølelse, åben dialog, engageret indsats, godt arbejdsmiljø, kreativitet og personlig udvikling.

Af Lene Stiil

Hvad dækker det over, når du kalder dig selv chef for Samtalerne, bliver jeg ofte spurgt. Set udefra er spørgsmålet lige så indlysende som navnet Samtalerne er, når man kigger indefra.

Men inden forklaringen på navnet kommer, er det først nødvendigt med lidt baggrundsoplysninger. Det hele begyndte for

Udvikling i omsætning hos Aarstiderne:	
1999:	6.400.000
2000:	31.900.000
2001:	77.700.000
2002:	134.600.000

2002 blev det første år med positivt driftsresultat: 1,25 mio. kr. efter skat. De første 5 måneder af 2003 er forløbet godt og den positive udvikling ser ud til at fortsætte.

Aarstiderne har fra første færd haft en rimelig likviditet, fordi kunderne betaler deres abonnement forud.

Dét, der har været brug for, har været en tilstrækkelig egenkapital. Her stillede Triodos 11 1/2 million kr. til rådighed ifbm. køb af 20% af aktiekapitalen plus 6 millioner i lånekapital.

Det gav Aarstiderne det finansielle fundament til at videreføre ideen.

Den overskudslikviditet og dermed indlån, der er løbende som følge af forudbetalinger, gør det muligt for Merkur at finansiere andre økologiske aktiviteter.

4 1/2 år siden da kokken Søren Ejlersen og bonden Thomas Hartung begyndte Aarstiderne sammen.

Det hele byggede på en god ide om at tage en trækasse, hver uge fyldte den op med sæsonens friske økologiske råvarer og lægge nogle enkle og velsmagende opskrifter ovenpå, og så køre kassen ud til kunden.

Thomas og Søren anså (og ser) sig selv for rimeligt normale mennesker og når de nu selv var så begejstrede for ideen om grøntsagskassen, så var der da nok også andre, der var. Så der blev ikke brugt krudt – og penge – på store segmentanalyser af kundegrundlag og lignende. De begyndte med én grøntsagskasse – BasisKassen. Den er i dag den kasse, vi sælger næst-flest af – den ligger på ca. 4.500 kasser om ugen.

Indkøbsnet

Aarstiderne har udviklet og udvidet indkøbsnettet. I dag er vi mere end bare én grøntsagskasse på trappestenen. Vi tilbyder også kasser med frisk frugt, ost, fisk, kød i flere forskellige variationer, brød fra Emmerys og over 600 kolonialvarer, hvor flere specialvarer kun forhandles af Aarstiderne i Danmark. Alt sammen tilgængeligt på vores hjemmeside.

www.aarstiderne.com

For snart et år siden lancerede vi en ny hjemmeside, med et større udvalg, bedre funktioner og mere overblik og hurtigere jordforbindelse. For at handle på

Basiskassen.

Aarstidernes hjemmeside, skal du registreres og have et brugernavn og kodeord – når du har fået det, kan du langt hen ad vejen styre dit abonnement selv. Det har givet os muligheden for at fokusere lidt anderledes på kundeservice.

Og det er her Samtalerne kommer ind i billedet. Hvis man nu kigger på en kundeserviceafdeling, er det ofte her den bredeste mængde af viden er nødvendig, idet medarbejderne skal kunne håndtere adskillige spørgsmål. Det er også her det nærmest som lov er sværest at få informationerne hen, fordi andre afdelinger planlægger, beslutter og udfører div. opgaver i en virksomhed. MEN hvis man nu slår kommunikationsafdelingen sammen med kundeservice, får vi én stor afdeling, der beskæftiger sig med stort set al kommunikation mellem kunde og virksomhed – i form af telefonhenvendelser, spørgsmål på mails, kommunikation via hjemmesiden, nyhedsbreve og i det fysiske mødeude hos en avler i

Slankekassen.

form af en lille event – eller f.eks. overfør nye kunder på messer mm. Derved tvinger du dig selv til at sprede viden til hele afdelingen ikke kun til to eller tre kommunikationsmedarbejdere. Så vi slog de to afdelinger sammen for et år siden. Og så kunne vi jo ikke kalde det kommu-service eller kunde-kation – og da vi gerne vil samtale med vores kunder i stedet for envejs-kommunikationne blev det til Sam-talerne.

Navnet blev opfundet af kolleger i afdelingen under en femminutters pause på gårdspladsen. Så det med at basere virksomheden på gode ideer fortsætter stadig.

Mixkassen.

Lene Stiil Efter en bachelor i kommunikation blev specialet kun halvt afsluttet pga. et alt for spændende arbejde på Christiansborg med bl.a. fødevare-politik. Siden var jeg så heldig at arbejde sammen med Claus Meyer, og derfra gik det over den konventionelle fødevareverden som informationschef i Landbrugets Samfundskontakt for så at lande godt og sikkert i Aarstiderne. Først som kommunikationschef og i dag som Chef for Samtalerne – en afdeling der består af kundeservice og kommunikation.

Byggegruppe i Brobyggerskolen

Nathaniel Bass (i forgrunden) og Edgar Kjøsterud i ferd med å støpe gulv i ysterom.

russiske byggeoppgavene også skal skaffe midler til denne bygningen. Tanken er at gruppen ved å påta seg betalte oppdrag i Norge med tiden vil kunne få et overskudd som kan benyttes til å bygge i Russland. Oppdragsgivere er hovedsaklig ment å være alle typer virksomheter innenfor den antroposofiske bevegelsen, men kanskje med størst vekt på landsbyene og det biodynamiske landbruket.

I sin startfase har byggegruppen i vinter hatt et oppdrag, nemlig et

større vedlager for Hogganvik landsby og et biodynamisk gårdsysteri på Nord-Møre. Begge oppdragene er i god gjenge, og gårdsysteriet skal være ferdig før sommeren.

Formalisering av byggegruppen er ennå ikke gjort, men landsbystiftelsen har ønsket gruppen velkommen, og dette vil derfor trolig skje til høsten.

Av Jan Øystein Eriksen

Nesten samtidig med at Brobyggerskolen er på dugnadsreise i Russland begynner en mer fast organiseret byggegruppe innenfor skolen å ta form. To oppdrag i Norge er i ferd med å fullføres, og byggegruppen vil være klar for nye oppgaver etter sommeren. Det er tenkt at gruppen skal planlegge, lede og utføre byggeprosjekter i både Norge og Russland, og overskudd fra hjemmeoppdrag bør på sikt kunne skape et økonomisk grunnlag for fremtidig bygging i Russland.

Russlandprosjektene har hittil fått en begrenset økonomisk støtte fra den norske landsbybevegelsen. I år kunne det dessverre ikke gis noen støtte, og hvordan dette blir videre er uvisst. Ideen kom da om å etablere en byggegruppe innenfor Brobyggerskolen som i tillegg til å planlegge, lede og utføre de

Jan Øystein Eriksen

BROBYGGERSKOLENS BYGGEGRUPPE kontaktpersoner

Lars Henrik Nesheim, Solborg, 3520 Jevnaker, Norge
Telefon: +47 32133389 eller +47 90589933
Telefaks: + 47 32132020
E-post: brobyggerskolen@camphill.no

Jan Øystein Eriksen, Tangen Terrasse 42 C, 1450 Nesoddangen, Norge
Telefon: +47 66918710 eller +47 90756002
E-post: jan.oystein.eriksen@smartcall.no

Svartlamon

Økologisk bydel på nedlagt arbeiderstrøk

Av Bjørn Lønnnum Andreassen
og Espen Hernes

Svartlamon er i ferd med å bli den mest bærekraftige og økologiske bydel i Norge. I 1998 ville en bilbutikk rive husene og bygge ut, men slik ble det mildest talt ikke. Beboerne tok over bydelen, og er tildelt rundt åtte millioner kroner i lån og støtte.

Svartlamon kan sammenliknes med Christiania, men har ikke noe pusher-street. 25 hus med 160 mennesker inngår i et forsøksområde der målet er økologisk utvikling - basert på beboernes medvirkning. Rimelige utleieboliger, og alternativ bygging er også blant målsettingene. Området og husene eies av kommunen, men forvaltes av beboerne. Beboermøtet er øverste organ - der hver beboer har en stemme.

Høyhus i massivt tre

Tallet på beboere planlegges å øke til 300, og utbyggingen er i gang. Den første bygningen blir en bygård på fem etasjer, der hele bærekonstruksjonen er av massivtre-elementer. Huset skal romme 22 beboere i fire bokollektiver, som kan bygges om etter behov.

Det andre bygget blir et bolighus med to leiligheter for fire beboere, som får en felles sørsvendt vinterhage. Bygging med massive treelementer er en teknikk som gir gunstige virkninger for inneklima, magasinering av varme og fuktregulering. I tillegg er tre en fornybar ressurs som gir en miljøgevinst i seg selv. Arealet pr beboer blir rundt 20 kvm, og dermed kan både leiepris - samt energiforbruk holdes moderat. Kollektive boformer og innovative planløsninger utarbeides, i samarbeid med beboerne. Sommeren 2004 er antatt byggestart.

Finansiering

Statens nærings- og distriktsutviklingsfond SND og Husbanken har til nå støttet prosjekteringen av det nye huset, med 1,5 millioner kroner. Cultura har også bidratt, med 250 000 i lån. Trondheim kommune har vært fødselshjelp, med personell og

Beboerne på Svartlamon i Trondheim har tatt over en liten bydel, i utkanten av sentrum. Plan for restaurering og nybygning er godkjent av politikerne. Egeninnsats på økologisk vis er sentralt.

Foto: Bjørn Lønnnum Andreassen.

finansiering. Når det gjelder de gamle husene har Husbanken bevilget 6,2 millioner i lån og tilskudd - til oppussing og brannvern.

Ramp pub og spiseri, som er under bygging, skal bli et økologisk spisested for hele byen. Cultura har gitt 500 000 kroner i lån til oppussingen. Lokalene leies ut til noen beboere som har dannet et selskap, og de leier til svært lav pris mot å betale oppussingen.

A4 - eller alternativ?

Tid er den største innsatsfaktoren til beboerne, og det gjør Svartlamon til en alternativ måte å bo på. "Tenk gjenbruk og kjøp brukt" er et økende motto. Beboerne har valgt lavere standard enn i nye hus, der mange har felles bad, toalett og dusj. Egeninnsatsen er enkeltpersoners bidrag og dugnader*, som organiseres i arbeidsgrupper. Tre personer er ansatt i boligstiftelsen, som er opprettet for å formelt håndtere utviklingen.

Truet av riving

Området ligger i utkanten av Trondheim sentrum. Arbeiderfamilier bodde i husene, som var av enkel standard. Etter andre verdenskrig ble bydelen omregulert til industriformål. Mellom 1970 og 1990 ble 120 hus jevnet med jorda. Tidlig på 90-tallet kjøpte kommunen de 30 bygårdene som sto igjen. Da okkuperte noen unge boligaktivister enkelte leiligheter, fordi bygging av ny motorvei truet. Som om ikke det var nok. Midt på området ligger også en

bilbutikk. Den trengte større plass og krevde å få rive 14 hus. Nei-da. Kamp for bevaring høstet støtte blant mediene og kulturelle personligheter. Samtal mellom beboere og politikere førte til at prosessen ble løst i 1998: Rådmannen gikk bak ordføreren (Høyre), og forhandlet frem en avtale om flytting av bilbutikken!

Beboerne og kommunen utarbeidet nye planer for regulering og boligutvikling - som ble vedtatt i 2001.

*Dugnad betyr frivillig arbeide.

Bjørn Lønnum Andreassen

Trondheim: F. 1967. Utdannet ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet NTNU i Sosiologi, sosialantropologi og medievitenskap. Div kurs, også ved Institutt for journalistikk. Frilansjournalist/fotograf; tre år i NRK radio som vikar og på engasjement; leverer artikler/foto til fagtidsskrift og aviser i hele Norge, har vært opptatt av miljøspørsmål i mange år; i tre år jobbet med utviklingen av Svartlamon - både praktisk og organisatorisk. Sitter i landsstyret til forbrukerne og produsentenes forening OIKOS økologisk landslag.

Espen Hernes

Trondheim: jobber til daglig med drift av bydelen Svartlamon. Styreverv, mediearbeid og kontakt med offentlige etater er stikkord. I det meste av voksen alder har jeg vært engasjert innen grafisk bransje, og har tidvis drevet som frilansjournalist.

Regnskogskonto – sparing som redder regnskog!

Samarbeid mellom Cultura Bank og Regnskogsfondet

Cultura Bank og Regnskogsfondet har gått sammen om å lage et sparetilbud, som gjør at du kan støtte Regnskogsfondet mens du sparer i Cultura.

Cultura Bank yter Regnskogsfondet en årlig godtgjørelse på 1,5% av gjennomsnittlig innestående på kontoen. Samarbeidet er også til glede for Cultura, ved at Regnskogsfondet bidrar til å gjøre Cultura kjent blant sine mange støttespillere.

Andre støttekonti

Cultura Bank har også to andre støttekonti, som er bygget opp etter samme modell som Regnskogskontoen, det er Naturkonto til inntekt for WWF-Norge og Redd Barna konto, til inntekt for Redd Barna.

Opprette konto

Kontakt kundeavdelingen på telefon 22 99 51 99, eller bruk kontoåpningsskjema som du finner på www.cultura.no.

Regnskogsfondet støtter blant annet kulturelt tilpasset utdanning for yanomami-indianerne i det nordlige Brasil. Bildet viser en tradisjonell yanomami-boplass (shabono) i regnskogen.

Foto: Lars Løvold/Ragnskogsfondet.

Hva er Regnskogsfondet?

Av Marte Rostvåg Ulltveit-Moe

Regnskogsfondet er en miljø- og bistandsorganisasjon som jobber for å bevare regnskogene og dens rike ressurser for kommende generasjoner. For å oppnå dette støtter Regnskogsfondet urbefolkninger og andre folkegrupper som lever i og av regnskogene i deres kamp for å beskytte miljøet og oppnå respekt for sine rettigheter.

Regnskogsfondet støtter i dag prosjekter i Brasil, Malaysia, Indonesia og Papua Ny Guinea. Vi har også startet et forprosjekt for å bidra til å bevare regnskogen i Sentral-Afrika. Alle våre prosjekter drives av lokale organisasjoner ute i regnskoglandene, og bygger på lokal kompetanse.

For å nå sine mål bruker Regnskogsfondet tre ulike virkemidler:

- a) støtte til konkrete prosjekter i samarbeid med urfolk og andre folkegrupper i regnskogen;

b) arbeid for å oppnå nødvendige endringer i politikk og praksis fra regjeringer, internasjonale organisasjoner og private selskaper;

c) mobilisering og styrking av folks engasjementet nasjonalt og internasjonalt.

Produkter som hagemøbler, parkett, garasjeporter og småbåter kan inneholde treverk fra ødelagt regnskog. Regnskogsfondet samarbeider med Forbrukerrådet og de fleste andre norske miljøorganisasjonene om å få stanset salget av tømmer og treprodukter fra regnskogen som ikke kommer fra garantert bærekraftige kilder.

Regnskogsfondet har en liten stab på 10 personer, og et omfattende nettverk av kontakter og støttespillere både i landene vi jobber i og i Norge.

Vårt styre samler mye av Norges fremste ekspertise innen regnskogs- og

urfolksspørsmål. Regnskogsfondet mottar økonomisk støtte fra NORAD, Operasjon Dagsverk og private givere.

Marte Rostvåg Ulltveit-Moe
informasjonsansvarlig i Regnskogsfondet

Regnskogsfondet
Boks 2113 Grünerløkka
0505 Oslo
Tlf.: 22 04 47 00
Faks: 22 04 47 01

LES MER

om Regnskogsfondet på www.regnskog.no. Her kan du også registrere deg som regnskogsfadder, hvis du ønsker å gi et fast bidrag til Regnskogsfondet.

en/aktuel KOMMENTAR

Alle borgere må kunne føle sig fri af statslig-kulturel omklamring. Holder staten sig strigent til at regulere borgernes rettigheder, som er lige for alle uanset baggrund, kan der opstå et reelt grundlag for fredelig sameksistens.

Af Lars Pehrson

Vi har netop haft Grundlovsdag i Danmark, tilmeld et 50-års jubilæum for Grundloven i dens nuværende skikkelse (hovedparten af loven stammer som bekendt fra 1849). Trods officiel initieret grundlovsdebat, pris-konkurrence etc. i anledning af jubilæet har et flertal i Folketinget noget uinspirerende erklæret, at de ikke ser noget behov for en revision af Grundloven.

Der er ellers temaer nok, som samfundsudviklingen i de forløbne 50 år har gjort aktuelle i relation til Grundloven, som f.eks.

- beskyttelse af naturgrundlaget for kommende generationer

- klarere afgrænsning mellem det økonomiske interessefelt (markedet) og borgernes rettigheder (staten, lovgivningen) – hvem skal f.eks. afstikke rammerne for et så alment område som fødevareproduktionen?
- klarere spilleregler i forhold til internationale organisationer, suverænitetsafgivelse, deltagelse i internationale militære operationer etc.

Her skal vi se på et tema, som en anden aktuel sag netop har sat lys på: Forholdet mellem stat og kirke – som bekendt har den luthersk-evangeliske kristendom en særstatus som "statsreligion" i Danmark iflg. Grundloven.

Sognepræsten i Taarbæk har offentligt erklæret, at han ikke tror på Gud. Denne bramfri og for en præst noget usædvanlige erklæring har fået biskoppen til at suspendere præsten og støvede fænome-

Staten & kirken

ner som "præsteretten" rasler i skabet – en nyere udgave af middelalderens inkvisition, dog uden bål. Selv et medlem af regeringen, en minister, har følt sig kaldet til at have en mening om spørgsmålet, som objektivt set kun kan siges at vedrøre menigheden i Taarbæk – som faktisk er gået i brechen for deres præst og gerne vil beholde ham. Men der findes altså en statsautoriseret korrekt udgave af kristendommen i Danmark, og det har menigheden åbenbart ikke forstand på.

Østeuropa forsøger den dominerende kirkeretning at tiltvinge sig en status som "statsreligion", og henviser her bl.a. til den danske "velfungerende" folkekirke-model. Vi kan med andre ord komme til at fremstå som et dårligt eksempel for nye demokratier.

Går vi til Mellemøsten er det tydeligt at forsøget på at bygge en statsdannelse på tilhørsforholdet til en bestemt etnisk/religiøs gruppe er en tragisk fejtagelse.

Fredsprocessen er så spinkel som nogen-sinde og selv i en situation, hvor erfaringen med at sammenblande stat og religion skulle stå klart nok for de fleste, arbejder stærke kræfter på, at en ny palæstinensisk stat får islam som statsreligion. Dette uagtet, at store mindretal af palæstinenserne er enten kristne eller ikke-religiøse – fejtagelsen gentages blot. Netop i et område, hvor så mange etniske og religiøse grupperinger nødvendigvis må leve side om side, må stat og religion være helt adskilte, og ånds- og kulturlivet – herunder skoler og uddannelsesinstitutioner – må være helt fri af statslig ind-

holdsstyring, herunder også den indflydelse, der kan komme fra en "statsreligion". Alle borgere må kunne føle sig fri af statslig-kulturel omklamring; at "nogen" udefra bestemmer tro, indhold i undervisningen, sprog, kulturel påvirkning etc. Holder staten sig strigent til at regulere borgernes rettigheder, som er lige for alle uanset baggrund, kan der opstå et reelt grundlag for fredelig sameksistens.

Ved genforeningen med Sønderjylland i 1920 beholdt man det tyske system for direkte registrering hos Folkeregisteret, ud fra en fornemmelse af, at dette system nok senere ville blive indført i resten af Danmark. Det er på tide, at vi får dette arbejde gjort færdigt og får fjernet en rest af "ufrit åndsliv", som ikke hører hjemme i 2003.

Sagen har naturligt nok ført til fornyet debat om rimeligheden i en sådan konstruktion, som den danske folkekirke udgør sammen med staten. Udover det urimelige i at skulle forfægte en "statsautoriseret" kristendom, har vi et med nutidens øjne ulogisk administrativt samarbejde mellem stat og kirke. Opgaver som naturligt hører hjemme i Folkeregisteret skal i Danmark (bortset fra Sønderjylland) udføres i samarbejde med den lokale præst, og det opleves naturligvis som urimeligt for medlemmer af andre religioner/trossamfund eller ikke-religiøse, når de skal møde op hos præsten for at anmeldel en fødsel.

En gruppe danske katolikker har en sag på vej mod Danmark hos Den Europæiske Menneskeretsdomstol om forskelsbehandling begrundet i religiøst tilhørsforhold. Det er egentlig underligt, at en sådan sag først kommer nu.

I flere af de nye demokratier i

Stolt dyrker av økologisk kaffe

Av Aksel Nærstad

Kaffeplantene trives i furukledde åser i høylandet sør-vest i Honduras. Stolt viser Mario oss rundt på gården sin som ligger på 1450 m.o.h. Han er en av de 41 småbrukerne i områdene utenfor byen Marcala som for tre år siden dannet en egen organisasjon for dyrking av økologisk kaffe.

Kaffeprisene har falt dramatisk på verdensmarkedet de siste tre-fire årene. Mario Rafael Cardona Orquia som er hans fulle navn, får nå bare ca 7 kroner kiloen for kaffen for den beste kvaliteten. Likevel får han ca 40 prosent mer enn de fleste andre kaffedyrkerne i området, takket være at han har fått sertifisert kaffen som økologisk kaffe for eksport. For tre-fire år siden var prisen nesten det dobbelte.

Fra bønner til ferdig kaffe

Vi nærmest sklir ned den bratte skråningen mellom kaffebuskene. Mario viser oss ulike busker og forteller at han dyrker tre forskjellige typer kaffe, for å eksperimentere. Til sammen har han ca 6 mål med kaffebusker. Det gir ca 700 kg ferdig kaffe i et godt år. Ikke alt holder kvalitet for eksport, men en stor del av det.

- "Kaffen må høstes på riktig tid," forklarer Mario. "Umodne kaffebønner får jeg ikke solgt, og venter jeg for lenge med å plukke, vil bønnene tørke og prisen faller dramatisk. Se her," sier han og viser oss bønner av tydelig forskjellig kvalitet på samme busk. Noen er store og dyptrofde. De er modne og går til eksport. Andre bønner er brune og mindre. De har hengt for lenge eller bare av dårligere kvalitet.

Den skal tidlig krøkes som god kaffeplukker skal bli. Far og datter i aksjon på Marios gård.

De puttes i egne sekker for eget forbruk og salg på hjemmemarkedet i Honduras. De grønne bønnene må henge lengre for å bli modne. To-tre runder med plukking i løpet av to måneder er nødvendig for å plukke alt.

For å få høstet kaffen på riktig tid, må Mario leie inn andre for å hjelpe til med plukkingen. Vi møter en hel familie i bakkeskråningen. Minstekjent på tre år har også sin lille sekks knyttet rundt livet. Den skal tidlig krøkes som god kaffeplukker skal bli. En voksen person plukker 50-100 kg kaffebønner per dag, og tjener 15-30 kroner dagen.

Det er en lang prosess fra bønnene plukkes og til ferdig kaffe. Til å begynne med da jeg besøkte kaffeprodusenter, var jeg totalt forvirret av de ulike betegnelsene og vektene. Det var så utrolig stor forskjell på hvor mye de enkelte bøndene dyrket på samme areal. Riktig nok er det forskjeller, men forklaringen var at noen oppga vekten på kaffebønnene da de var plukket, noen på et halvferdig produkt, mens andre oppga vekten på sluttpunktet, etter at skall var tatt av, etter gjæring og tørring. Sluttpunktet veier bare 1/5 av bønnene som plukkes.

Mario selger de nyplukkede bønnene og overlater resten av prosessen til andre. Han regner med å levere ca 3500 kg i år, som vil gi ca 700 kg ferdig kaffe.

Sertifisering er viktig

Jeg har møtt flere bønder i Honduras som dyrker økologisk kaffe, men de har ikke fått noen høyere pris når de leverer til oppkjøper og fabrikker. Det var derfor Mario gikk sammen med andre og dannet organisasjonen APROCAMP med hjelp fra organisasjonen Fundacion Banhcafé som igjen støttes av Utviklingsfondet i Norge. Gjennom APROCAMP har 27 av de 41 medlemmene nå blitt sertifisert som dyrkere av økologisk kaffe for eksport, gjennom organisasjonen BIOLATINA som står for slik sertifisering i Mellom-Amerika. De andre medlemmene er i ferd med å få sertifisering. Nå er i overkant av halvparten av de ca 900 målene (dekar) som medlemmene dyrker økologisk kaffe på, sertifisert. De selger kaffen til et eget kooperativ for eksport av økologisk kaffe, RAOS.

Alt er økologisk

Jeg bruker mye tid på å filme og fotogra-

Mario Rafael Cardona Orquia viser stolt fram modne, økologisk dyrkede kaffebønner.

Støtte fra Cultura

Utviklingsfondet fikk i fjor den første Culturaprisen for sitt arbeid med å støtte miljø- og utviklingsarbeid i Afrika, Asia og Latin-Amerika. Pengene fra Cultura er brukt til å støtte opp arbeidet med sertifisering av økologiske produkter for nettopp Mario og andre småbrukere i Mellom-Amerika.

fere kaffeplukkingen. Mario blir utålmodig. Han vil vise meg mer av gården; kål, gulrøtter, løk, paprika, - og det han er aller mest stolt av ved siden av kaffen; tomaterne. Sirlig i rekken står de, på et område på 2-300 kvadratmeter. De minste plantene stikker så vidt opp av jorda.

- "Det er bare to uker siden jeg plantet dem," sier Mario, "men de der nede er snart to måneder."

På de nederste rekken har tomatene begynt å komme. Plantene er fint bundet opp. Mario håper å kunne høste over 3000 kg tomater og få solgt dem til litt over fire kroner per kg.

"Alt jeg dyrker er økologisk. Det er flere grunner til det. Jeg tjener økonomisk på det fordi jeg slipper å kjøpe kunstgjødsel og sprøytemidler, og får bedre pris for kaffen. Det er bra for jorda, og det gir sunnere produkter. Det er mer arbeid, så jeg driver her hele dagen, men det er fint å se resultatene, og det er bra for familien."

Les mere om Utviklingsfondet på neste side.

Aksel Nærstad Utviklingsfondet

Utviklingsfondet

Nedregate 8, 0551 Oslo
Tlf 22 35 10 10, faks: 22 35 20 60
E-post: u-fondet@u-fondet.no
www.utviklingsfondet.no
Bankkonto: 8101 39 00345

Utviklingsfondet

Av Aksel Nærstad

Utviklingsfondet er en selvstendig bistandsorganisasjon, sprunget ut av Framtiden i våre hender. I 25 år har Utviklingsfondet støttet lokale krefter i Sør i deres eget arbeid for å bekjempe fattigdom og sikre miljøet. Nå støtter og samarbeider Utviklingsfondet med over 30 organisasjoner i 17 land i Asia, Afrika og Latin-Amerika. Organisasjonen har et årsbudsjett på ca 40 millioner kroner, og 16 ansatte i Oslo.

Hjelp til selvhjelp

Utviklingsfondet har fra starten av gått i bresjen med visjonen om fattigdomsbekjempelse via «hjelp til selvhjelp». Ideen bak Utviklingsfondet var en litt annerledes måte å tenke utvikling på. I dag er

det blitt allment akseptert at menneske- ne selv må være deltagere i den utvik- lingen som finner sted, og at tiltakene må ta vare på lokalsamfunnets natur og kultur. Alle prosjektene Utviklingsfondet støtter er basert på lokale organisasjoner som kjerner områdene, kartlegger behovene og finner mulighetene sammen med lokalbefolkningen. De organi- serer selvhjelpsgrupper, teamarbeid, og sikrer overføring av kompetanse gjennom utstrakt nettverksarbeid.

Ut av fattigdommen - sikre miljøet

Utvikling og miljø henger uløselig sammen for Utviklingsfondet og samarbeidspartnerne i Asia, Afrika og Latin- Amerika. Fattigdomsbekjempelse og miljøvern går hånd i hånd i de prosjek- tene Utviklingsfondet støtter.

Resultatene viser at det er riktig og at det nyttar.

Avhengig av støtte

Utviklingsfondet har en rammeavtale med NORAD som sikrer 90 prosent finansiering fra myndighetene for de prosjektene som blir godkjent. Bidrag fra enkeltpersoner, organisasjoner og bedrifter må til for å sikre egenandelen på 10 prosent som Utviklingsfondet må skaffe. Det er mulig å tegne seg for fastebidrag, f.eks. 100 kroner per måned, eller gi enkeltbidrag. Alle som binder seg til å gi minst 200 kroner i året, er medlemmer av Utviklingsfondet, og har stemmerett på årsmøtet som velger styret, godkjenner regnskap mm.

Nytt fra Cultura

Boliglån – samarbeid med Eiendomskreditt

Cultura kan nå tilby boliglån til sine kunder gjennom et samarbeid med Eiendomskreditt AS, et kreditforetak som eies av små og mellomstore sparebanker. Lånet må være innenfor 70% av lånetakst. Interesserte kan kontakte Cultura på 22 99 51 99 og be om å få snakke med en låne- behandler.

Åpningstid i sommer

I perioden 1.6 – 15.8 er bankens åpnings- tid 0900-1500, mandag til fredag.

Ny medarbeider

Gro Sissel Taraldrud er ansatt i kundeavde- lingen fra 1. juni. Hun kommer fra en stil- ling i postbanken. Med Gro Sissel er det nå 11 ansatte i banken.

Jobb i Cultura?

Cultura Bank er i jevn vekst og vi regner med å ansette nye medarbeidere fort- løpende etterhvert som arbeidsmengden øker. Ta derfor kontakt om du er interes- sert i å arbeide her og har en faglig bakgrunn som kan være av interesse for oss. Om vi ikke har arbeid til deg akkurat nå, så kan det være aktuelt på litt lengre sikt. Vi har et godt arbeidsmiljø og spen-

nende oppgaver – i løpet av de 6 årene vi har vært bank er det ikke en eneste med- arbeider som har sluttet!

For mye post fra oss?

Hvis du ikke ønsker å motta bladet, eller du får for mange eksemplarer, kontakt Cultura Bank på telefon 22 99 51 99 eller cultura@cultura.no.

Abonnement på Pengevirke

I Norge kan abonnement på Pengevirke tegnes ved å kontakte Cultura Bank. Bladet finansieres ved frivillig fastsatt abonne- mentsavgift. Selvkost er ca. kr 150,- pr. år. Beløpet kan innbetaltes til konto 1254.96.00555, adresse Cultura Sparebank, Postboks 6800 St. Olavs plass, 0130 Oslo. Merk giroen "Pengevirke 2003".

Nyt fra Merkur

Nye medarbejdere

Lone Vilsgaard, Aalborg

Til den ledige stilling i Aalborg har vi ansat Lone Vilsgaard, der har været ansat i Spar Nords udlandsafdeling. Her arbejdede hun med erhvervkunder og deres udlandsforretninger samt rådgiv- ning af eksportkunder. Lone har en uddan-

nelse som erhvervsjurist fra Aalborg Universitet. Lone begyndte i Merkur Aalborg den 10. juni, hvor opgaverne blandt andet er rådgivning af privatkunder og erhvervkunder omkring pension og forsikring samt boligområdet.

Ditte Nielsen, Aalborg

32 år i Provinsbanken. Siden 1991 forskel- lige jobs indenfor arbejdsmarkedsområdet. 1/2 års vikariat i Merkur i 2002. Er lige fyldt 62 år og gået på efterløn. Ferieafløser i juli måned og derefter 1 dags arbeudsuge i Merkur med ansvar for diverse admini- strative rutiner

Niels Raahauge, København

Startede i København den 14. april d.å. og tager sig primært af hele Totalkredit- områdets sagsbehandling samt øvrige omprioriterings- og ejerskifte lån fra øvrige kreditforeninger. Niels har en uddannelse fra Privatbanken samt BRF kredit, Østifternes Finansieringsselskab hvor han har beskæftiget sig med køb/salg af pante- breve af enhver art og total ekspedition af sagerne - tinglysning, indfrielse m.v. Et godt kendskab til hele boligområdet.

Herdís Jensen, København

Startede i København den 16. juni d.å. i et

Nyt fra Merkur - forsat

vikariat på foreløbig 6 måneder. Herdis skal primært passe telefon og løse administrative opgaver sammen med Lise Andersen. Herdis har været 11 år i Post- og Telegrafvæsenet og 6 år i Unibank som assistent, hvor hun har beskæftiget sig med kundeekspedition, telefon, bogføring og lignende.

David Rasmussen, København

27 år. Bankuddannet fra Danske Bank ansat her fra 1997-1999. Derefter taget en erhvervsuddannelse som medieøkonom fra IMMA. Har senest været freelancer som web-programmør i 1 1/2 års tid. Startet i Merkur på et vikariat juli 2003.

Renteændring pr 01.07.2003

Efter den seneste nedsættelse af Nationalbankens diskonto har Merkur nedsat renterne pr 01.07.2003.

Indlån nedsættes generelt med 0,50% p.a. Udlån nedsættes for de fleste lånetyper med 0,25% p.a. (0,26% p.a. effektiv rente), dog nedsættes boliglån med 0,50% p.a. (0,52% p.a. effektiv rente).

De nye rentesatser kan findes på www.merkurbank.dk, eller du kan få en ny prisliste tilsendt.

Ny telefonkultur i København!

Merkur vokser og får flere kunder. Det er vi glade for, siger afdelingsdirektør Caroline Panum, men presset på vore telefoner er også blevet større og derfor vil kunderne i København fremover møde os på en lidt anden måde end hidtil. Man får her to valgmuligheder: tast 1 for privat og 2 for erhverv.

Åh, nej - tænker nogen måske! Skal jeg nu udsættes for det samme, som når jeg skal i kontakt med Scanlines eller DSB? Det orker jeg ikke!

Kære kunde, det er ikke det vi vil i København. Vi lægger stadigvæk vægt på at give vore kunder personlig og god betjening, når de ringer til os. Men, vi får flere telefonske henvendelser og på den her måde kan vi undgå unødige omstillinger - men lede kunden direkte til den rette rådgiver. Hvis du vælger erhverv, vil du møde den kunderådgiver, der har med erhverv at gøre. Hvis du samtidig er privatkunde og har spørgsmål vedrørende dit private engagement, skal du stadigvæk vælge erhverv, da det i så fald er den samme kunderådgiver, der klarer også den ekspedition for dig.

Det er en STOR hjælp for os, hvis du klarer forespørgsler om saldi og posteringer, overførsler mellem dine konti etc. via Webbank eller telefonservice. De mange opkald herom blokerer indimellem vores telefoner, og det er ikke mindst utilfreds-

stillende for kunderne. Er du i tvivl om anvendelsen af de elektroniske systemer, svarer vi gerne på spørgsmål. Der er endda håb om, at mac-brugerne blandt vore kunder kan bruge Webbank om et halvt års tid!

Nyheder i Webbank

Der er foretaget en række ændringer i Webbank og tilføjet nye funktioner, heraf flere, der længe har stået på mange kunders ønskeseddel. Blandt nyhederne er:

- Menuen er forbedret og der er indført faneblade, bl.a. i kontoversigten, der nu indeholder faneblade med egne, fuldmagtshaveres og udgåede konti.
- Der er indført kuverter, således at flere betalinger kan samles i en kuvert og godkendes samlet. Mange har efterlyst denne mulighed for at undgå godkendelse af hver betaling for sig. HUSK at godkende kuverten, når du er færdig med at lægge betalinger i den!

Der er nu mulighed for at søge i historiske betalinger, tilbage til 15.03.2003 og efterhånden op til 14 måneder tilbage.

Nye muligheder for virksomheder i webbank

Merkurs Webbank Erhverv findes nu i en ny, udvidet udgave, som rummer en række nye muligheder, der kan give lettere i det daglige arbejde. De vigtigste er:

- mulighed for integration med de mest benyttede bogføringssystemer. Det betyder, at betalinger kan overføres mellem Webbank og virksomhedens bogføringssystem, således at oplysningerne kun skal indtastes een gang.

- mulighed for "massebetalinger", dvs., mange ensartede betalinger, der debiteres i et beløb på virksomhedens konto, f.eks. løn, leverandørafregninger etc.
- valutainformationer, både aktuelle og historiske kurser

- mulighed for oprettelse af kontogrupper. Et jeres virksomhed eller institution interesseret i at benytte de nye muligheder, giver I blot besked til jeres afdeling af Merkur. Prisen er 100 kr ekstra/mdr., altså i alt 110 kr mdr.

De kunder, der anvender det nuværende Erhvervssystem, vil skulle omlægge til den udvidede Webbank Erhverv. Det berører ca. 30 af vore større erhvervs- og institutionskunder. Det gamle Erhvervssystem lukker endegyldigt ned omkring 1. november. Der vil blive fremsendt detaillerede informationer herom senere.

Modtag PBS-oversigten elektronisk via webbank

Vi minder om, at PBS oversigten, der kommer een gang om måneden, kan modtages elektronisk via Webbank og dermed

spare papir og ressourcer. Du skal blot sige til i din afdeling af Merkur.

**MERKURFONDEN
støtter projekter****Food Quality and Health**

Merkurfonden har netop besluttet at støtte 2 spændende projekter med midler fra fonden. Food Quality and Health (FQH) er et fælles europæisk forskningsprojekt om sammenhængen mellem fødevarekvalitet og sundhed. Deltagerne i projektet er bl.a. det hollandske Louis Bolk Institut, Universitetet i Kassel og Biodynamisk Forskningsforening fra Danmark. Ikke mindst sidstnævntes banebrydende arbejde med at objektivisere de såkaldt billedskabende metoder, bl.a. gennem udvikling af computerprogrammer til formålet, spiller en stor rolle i FQH projektet. Derfor finder Merkfonden det meget væsentligt, at vi også fra dansk side bakker op med støtte, selv om Merkfonden kun råder over beskedne midler. Merkfonden har bevilget 10.000 kr til FQH projektet for 2003.

EASA (European Architecture**Students Assembly)**

afholder i sommeren 2003 et stort internationalt stævne for arkitektstuderende fra hele verden om bæredygtigt byggeri og levevis. Stævnet afholdes i og omkring Friland projektet på Djursland (se www.dr.dk/friland) og med indkvartering på Den Økologiske Landbrugsskole på Kalø. Under stævnet skal der bl.a. opføres huse i fuld skala. Merkfonden har støttet initiativet med 5.000 kr.

Giv et bidrag til Merkfonden

- så har vi mulighed for at støtte projekter som de to ovennævnte eksempler endnu mere! Bidrag kan indbetales på reg nr 8401, konto nr 1016064. Gaver kan fradrages i den skattepligtige indkomst op til 5.500 kr pr person/år. Dog kan de første 500 kr ikke fratrækkes. (For at få et fradrag på 5.000 kr skal man altså give 5.500 kr)
- For at kunne øge Merkfondens uddelinger er vi meget interesserede i at få kontakt med virksomheder, der løbende vil bidrage til fonden, f.eks. som en procentdel af et overskud. Dette kan blive en del af virksomhedens profil - at man støtter forskning, kultur m.m. Skriv til pehrson@merkurbank.dk.

Smånytt

Gratisbuss i Bergen

Fra mai måned 2003 ruller gratisbusser rundt i Bergen. Hvert tiende minutt skal bussene bringe folk til og fra sentrum. Rutene går fra to store parkeringsanlegg, ByGarasjen og garasjen på Nøstet, som begge ligger i utkanten av byen.

Gratisbussen skal kjøre i en fast sløyfe med i alt 14 stoppesteder. På den måten kan folk sette fra seg bilene og benytte kollektivtrafikk inn til bykjernen, noe som resulterer i mindre forurensning og bedre luftkvalitet i Bergen by. Finansieringen skjer ved hjelp av parkeringsavgifter og reklameplass i bussene. (Kilde: www.idebanken.no)

Haiketorget

Når flere kjører sammen reduseres miljøbelastningen og kostnadene for hver enkelt blir lavere. Trenger du transport, eller kjører du bil og har ledig plass? På www.haiketorget.no finner du kanskje akkurat noen som passer for deg.

Brukte sykler på nett

Trenger du ny sykkel? På www.sykkelplassen.no kan du kjøpe og selge brukte sykler. Tjenesten er gratis i 2003.

Bærekraftig mat

Idebanken (www.idebanken.no) etterlyser oppskrifter på bærekraftig mat.

Bærekraftig mat kan være vill mat, økologisk mat, lokalprodusert mat, sjøldyrka mat, mat fra bunnen av næringskjeden og retter som hindrer at mat blir kastet. Pengevirkes redaksjon kan ikke motstå fristelsen til å gjengi oppskriften på Grisetangsuppe.

Grisetangsuppe, Innsendt av Ingvald Erga

50 g Grisetang
1 tomat
1/2 løk
1/2 gulrot
50 g purre
2 stk sopp
3 dl fiskekraft
1/2 dl fløte
50 g smør
2ss hakket persille
2ss HAKKET gressløk.
Kok tangen i 10 minutter - den blir da lettere å hakke.
Kok alle ingrediensene i fiskekraften til grønsakene og tangen er mørre, ca en halv time.
Det er også mulig å ha fisk oppi.
Grisetang kjennes på avstand ved at fargen er lysebrun, gjerne litt imot olivengrønn og har store enkeltvisse blærer. Bør ikke forveksles med blæretang som har parvise blærer

og som kan gi løs mage, særlig om den spises rå. Ellers må tilføyes at ingen alger langs Norskekysten er farlige å spise.

Rente i kaffekoppen

Den hollandske Rabo Bank har introduceret en ny kontoform, hvor renten tilskrives i form af en månedlig pose kaffe på 250 g for hver ca. 7.000 kr indestående. Indskuddet skal være bundet i mindst 3 år og kaffen købes af økologiske bønder i Honduras, Peru og Etiopien. Rabo Bank er en sammenslutning af andelsbanker, oprindeligt for landbrug, og er i dag en af Hollands største banker.

Velfærdsprioritering

Det danske Folketing har vedtaget at øge hastigheden på motorvejene til 130 km/t. Det koster iflg. bemærkningerne til loven 29 mio DDK i direkte udgifter til skiltning etc. Dertil kommer omkostninger ved øget miljøbelastning, herunder CO₂, et ukendt antal trafikuheld etc. Samme Folketing kunne ikke finde 8 mio DDK til Folkecenteret for Vedvarende Energi, som i lighed med mange andre, der arbejder med vedvarende energi fik frataget deres tilskud med kort varsel. Hvad er det nu for en sætning, vi skal huske at sige? Nå, jo "prioritering til fordel for velfærds-samfundets kerneydelser!"

Sprogforbindelser 2

Af Anna Margrethe Schollain

I Pengevirke 3/2002 omtaltes det nye initiativ til en grundlæggende sproglæreruddannelse, som Danmark skulle være vært for i januar 2003. Her følger lidt om, hvordan kurset forløb.

I fygende snestorm lykkedes det for op mod 50 studerende og undervisere fra 14 lande at nå frem til et Skanderborg som var dybt begravet i sne. De russiske deltagerne var overraskede over at det danske klima ikke var mere forskelligt fra Sibirien! I fire arbejdsmættede uger blev der underrettet i de discipliner en fremmedsproglærer har brug for – fra sprogtformning og drama til lingvistik og metodik. Undervisningen gik fra kl. 9 til kl. 17.30, og da deltagerne boede på Audonicon, hvor kurset fandt sted, fortsatte de med ikke-skema-lagte aktiviteter til langt ud på aftenen.

Kurset i Skanderborg var det andet af i alt seks 4-ugers blokke, som finder sted to gange om året i forskellige lande rundt om Østersøen – et såkaldt vandreseminar. Første kursusblok var i Sct. Petersborg i august 2002, som omtalt i Pengevirke. Uddannelsen er et frit, ikke-institutionaliseret initiativ, båret af en gruppe Steiner-

skolefolk fra Skandinavien og de baltiske lande og efterhånden i stigende grad også af kursusdeltagerne. Målet er at udskække et kuld fremmedsproglærere, der er veludrustede til at give fremmedsprogsundervisningen den substans, der retteligen tilkommer den som et vigtigt element i barnets udvikling. Det er forhåbningen, at det internationale tilsnit kan føre til et netværk af sproglærere, som fremover kan holde kontakt og understøtte hinanden i arbejdet.

Uddannelsen finansieres udelukkende af fondsmidler, gaver og deltagerbetalingen. En stor del af deltagerne kommer fra østeuropæiske lande og har begrænsete finanzielle muligheder. Så det er et fælles projekt for alle involverede at skaffe midler, at spare hvor der kan spares, og at fordele midlerne på en socialt rigtig måde. Derfor var det op til fantasien at finde veje og midler. Mange undervisere gav afkald på honorar. Russiske lærere gav gæstetimer i russisk på et gymnasium, en gruppe studerende optrådte med sang og dans på grønttorvet i Århus, og et stort åbent-hus-arrangement på Audonicon gav en fin kontakt med de danske omgivelser og efterlod sig tydelige spor i budgettet. Mange mennesker og virksomheder sponsorerede kurset med gratis

arbejde og naturalier. På Østersøseminarets vegne en hjertelig tak til alle der har medvirket til at det kunne lykkes.

Til den næste kursusblok i Helsinki i august 2003 kan der desværre ikke optages nye deltagere, men da der er en lang venteliste, overvejes det at starte et nyt kursus, parallelt til det igangværende, dog tidligst i 2004.

Østersøseminarets kursus i Skanderborg blev sponsoreret af:
Merkurfonden; Rudolf Steiner-Skolen i Nordsjælland, Kvistgård; Rudolf Steiner-Skolen i Vordingborg; Rudolf Steiner-Skolen i Århus; Vidar Skolen, København; Lilian og Henning Baadsmand, Skanderborg; Irene Dam, Skanderborg; Anna Andersen, Skanderborg; Dansk Helios; Solhjulet Kvickly, Skanderborg; Skanderborg Helsekost Mindets Slagterforretning, Skanderborg; Bager Jeremy Mejlgade, Århus; Fjerkräevaler Christian Hansen, Udby på Djursland.

Anna Margrethe Schollain Tidligere fremmedsproglærer ved Rudolf Steiner-skolen. Medlem af Østersøseminarets arbejdskollegium. schollain@tiscali.dk

Aktuelle BØGER

Mennesket, makten og markedet av Peter Normann Waage
Pax Forlag, Oslo 2002 ISBN82-530-2445-2

Samfunnsutviklingen raser fremover som en løpsk hest. Politikerne snakker og snakker, men er bare i liten grad i stand til å gripe inn med virkningsfulle tiltak. Økonomene prøver å forutsi og å komme med gode råd, men virker som oftest like tafatt. Utviklingen raser bare videre med en rekke uheldige virkninger for miljøet, for de fattige og også for de rike. Det er kommet mange tykke bøker i de siste årene med beskrivelser av de uheldige sidene av den økonomiske globaliseringen. Felles for disse bøkene er at de har hatt få forslag til hva som kan gjøres for å endre utviklingen, og det til tross for at flere av dem har hatt nettopp dette som en del av tittelen.

Rett før jul kom Peter Normann Waage med boken *Mennesket, makten og markedet* på Pax forlag. Denne boken slår fast at det ikke finnes noen enkle løsninger på dette området. Det nytter ikke å lansere at ideologier som marxismen eller liberalismen skal føre menneskeheten inn i paradiset. Ideologienes tid er over, men hva gjør vi da?

Peter Normann Waage griper fatt i Rudolf Steiners sterke samfunnsgasjemet i perioden etter 1. verdenskrig. På denne tiden var mange mennesker oppatt av at krigskatastrofen ikke måtte gjenta seg. Rudolf Steiner var kanskje en av de mest radikale tenkerne. Ikke fordi han nødvendigvis hadde de klareste løsningene, men fordi han representerte en helt annen måte å tenke på. Som et ledd i dette samfunnsfornyende arbeidet mente Rudolf Steiner at også pedagogikken måtte endres og dette førte til åpningen av den første steinerskolen for arbeiderne på Waldorf Astoria sigaretfabrikk i Stuttgart. Steinerpedagogikken har siden bredd seg ut over hele verden, men Steiners impulser til en mer menneskevennlig samfunnsutviling er ikke så godt kjent. I 1921 holdt han riktig nok foredrag i den Statsøkonomiske Forening i Kristiana og på 70- og 80-tallet arbeidet økonomiprofessor Leif Holbæk-Hanssen og fylkedsarbeidssjef i Oppland, Eiliv Bakke med å

gjøre disse ideene kjent. Men på den tiden var det få som var villige til å høre på noe annen enn de store ideologene.

Peter Norman Waage behandler emnet med en sunn avstand. Han føler ikke noen forpliktelse til å argumentere for at Steiner alltid har rett. Men han har heller ikke den ironiske distanse som i dag er så vanlig, og som oftest stenger for en virkelig forståelse. En kan følge Peter Normann Waages tanker og presentasjoner og samtidig føle seg helt fri. Det er ikke alltid at alt blir like klart, men det kan det ikke være på dette området.

Rudolf Steiners intensjoner er å gripe fatt i noen grunnleggende lovmesigheter. Han påpeker at på alle områder hvor det foregår nytenkning og nyskapning må mennesket være fullstendig fritt, mens når det gjelder rettigheter må vi alle stilles likt. I all næringsvirksomhet gjør vi noe for andre. På dette område er det broderligheten som er det bærende prinsipp.

Idealene fra den franske revolusjonen om frihet, likhet og brorskap blir dermed plassert på de områdene hvor de har sin berettigelse, det vil si i åndslivet, rettslivet og næringslivet. Dette blir grundig utdypet i boken.

Peter Normann Waage har store kunnskaper. Han setter Steiner inn i en idehistorisk sammenheng, og han trekker mange linjer frem til dagens situasjon.

Rudolf Steiner var blant annet sterkt oppatt av at ikke folk skulle inndeles i etniske grupper, men leve sammen i multinasjonale stater. I mange land har dette nå kommet av seg selv, og det har oppstått problemer fordi ikke tilstrekkelig mange har vært bevisst hvordan ulike folk skal kunne leve sammen på en best mulig måte. Peter Normann Waage skriver: "Bare når alle samfunnsmedlemmer opplever at staten beskytter dem og garanterer deres kulturelle utfoldelse, kan vi nærmere oss en virkelig demokratisk stat. Bare da trer borgerne i aktiv dialog med statsmakten. Derfor er det så viktig at det endelig ble opprettet en muslimsk skole i Norge, for øvrig lenge etter at Danmark og Sverige fikk sine; når staten i praksis viser at den også er "mulslimenes stat", kan en tilhørighetsfølelse og politisk deltagelse vokse frem, som ikke er basert på nasjonalstaten."

Et annet aktuelt tema er den sviktende oppslutning om dagens partipolitikk? Har vårt politiske system gått ut på dato sammen med ideologiene? Forfatteren tar utgangspunkt i et sitat av Steiner:

"Politikken er den moderne krigen ført inn i det åndelige. Denne krigen baserer seg på at man lurer motstanderne, at man skaper forskjellige situasjoner for å bedra ham.... Og jo bedre han lykkes i å lure fienden, desto større blir feltherrens fortjeneste.... Man burde overalt strebe etter å overvinne politikken, også i politikken selv."

Dette betegner den tyske partipolitikken på 20 tallet. I dagens Norge er det nok noe annerledes, men også her er mange oppgitt over at partiene er mer opptatt av å fremheve seg selv på andres bekostning, enn av å finne konstruktive løsninger på vanskelige samfunnssproblemer. Når partier utpeker hverandre som hovedfiender har de kanskje ikke fokuset der det trengs mest. Rundt om i verden foregår det nå en rekke initiativ for å fremme en større andel av direkte demokrati, kanskje er det også på tide å komme i gang med dette i Norge og Danmark?

Et tredje tema som blyses, er nødvendigheten av å oppheve koblingen mellom arbeid og lønn. Det vil si at folk må begynne å gjøre det de opplever som riktig, i stedet for å se hvordan de kan skaffe seg mest mulig penger. Det er ikke vanskelig å innse at dette er et av de mest sentrale punktene hvor en må gripe fatt, om en skal ha håp om å snu alt det vi i dag opplever som uheldig, men hvordan kan det gjøres i praksis. Peter Normann Waage har tanker både om dette og mye annet. Han trekker også frem konkrete eksempler på arbeid som i dag foregår med inspirasjon fra det som blir kalt Rudolf Steiners tregreningsideer. Å lese denne boken er som å få en frisk dusj av nye tanker, og jeg tror mange som er opptatt av aktuelle samfunnsspørsmål, vil har stor glede av en slik oppfrisking.

Anmeldt av Arne Øgaard

Følgende bøger vil blive omtalt i næste blad:

Økologisk Jordbrug. Det økologiske Råd

Guide Lines – en håndbog om miljø for teknologi- og modebranchen
 Udgivet af foreningen til fremme af Bæredygtigt Design.
 ISBN 87-988309-0-2

Globalisering og udvikling – teorier og perspektiver for u-landene af Johan Degnbol-Martinussen.
 Mellemfolkeligt Samvirke
 ISBN 87-7907-091-4

GRØNT KONTOR

Er du "grøn" og søger du et sted at arbejde?

– så er der pt. en ledig plads i "Det grønne Kontorhus" på adressen

Dannebrogsgade 8 A i Århus C.

- Du kommer i inspirerende grønt selskab med andre organisationer *) og får adgang til mødelokale med diverse AV udstyr samt kopimaskine.
- Pladsen er møbleret, men uden EDB udstyr og er ledig til omgående overtagelse.
- Prisen er 1.750,- pr. måned alt inkl. (også fast internet forbindelse).

Besigtigelse kan aftales på tlf. 8676 0444.

- eller kig ind på

www.VedvarendeEnergi.dk

*) Pt. har følgende organisationer til huse i "Det grønne Kontorhus":

Dansk Cyklist Forbund, Århus afd., Cogita, Landsforeningen Økologisk Byggeri, Organisationen for Vedvarende Energi, Skolernes EnergiForum og Århus Delebil Klub.

LÆRERUDDANNELSE PÅ DELTID

Nyt hold begynder august 2003

Rudolf Steiner LÆRERUDDANNELSEN PÆDAGOGIK SOM KUNSTART

Uddannelsen sigter på at give grundlag for at virke som Rudolf Steinerlærer.

Uddannelsen strækker sig over 3 år og kan efter behov suppleres med specialkurser.

Der forudsættes et vist kendskab til Rudolf Steinerskolens egenart og antroposofien.

Ansøgningsfrist senest 10. august.

RUDOLF STEINER Lærerseminariet i København

Antroposofisk Kulturhus
Dybengsgade 19, 1071 København K.
Tlf: 3313 7351 Fax: 3315 7018
Tlf: 3332 7773/3956 2760
E-mail: dybden@mail.tele.dk
www.steinerseminariet.dk

STEINER-PÆDAGOG

3-årig SU-berettiget uddannelse på åndsvidenskabeligt grundlag.

- Menneskekundskab
 - Selverkendelse
 - Kunstneriske, kreative fag
- Ring eller skriv efter brochure
Rudolf Steiner Børnehaveseminariet
Kbh: Johannevej 20
2920 Charlottenlund
Tlf.: 3963 2137
Fyn: Lindvedvej 64
5260 Odense S
Tlf.: 6593 2298
www.steinerseminar.dk

Eurytmuddannelse Århus

4 årig og SU godkendt.

Optager nye elever..!

Mulighed for 1 årig forløb.

Henv. 86275503 for brochure / www.eurytmi.dk

Den antroposofiske butik i København

Frederiksborggade 41 - tlf. +45 3333 7212 - Åbningstider: man. - fre. 11-17, lør. 11-14

Bøger, smukt trælegetøj, waldorf-dukker, hudpleje, farver, håndarbejdsmaterialer, kunstkort, bivokslys, eurytmisko

Besøg os på
www.solspejlet.dk
Postordre til hele Skandinavien

Steinerpædagog- uddannelsen

Pædagogik som kunstnerisk metier.

Kompetencegivende, SU-godkendt
3-årig uddannelse.

**Rudolf Steiner Pædagogseminar
i Århus**

Rosenvangsallé 251, 8270 Højbjerg. Tlf. 86 13 71 55
Brochure: www.steiner-seminar.dk / seminar@post.tele.dk

Bornholm

- Lejrskoler
- Gruppe- og Kursusophold

**Hjertelig velkommen
Gæste - og - Kursusgården
Soldalen**

Isa Dam & Friedhelm Gærtner Tel/Fax +45 56 96 91 91
Se også www.soldalen.dk

Tilfredshedsanalyse af Pengevirke blandt danske læsere

Med hjælp fra to studerende, Rikke M Madsen og Kathrine A Pedersen fra Nordjyllands Erhvervsakademi, Aalborg har Merkur gennemført en undersøgelse af læsernes tilfredshed med bladet Pengevirke. Med forrige blad var der vedlagt et spørgeskema som 200 af vores læsere har udfyldt og returneret. Rikke Madsen har bearbejdet svarene og yderligere gjort undersøgelsen til hovedelement i sin afsluttende eksamen. For det projekt fik hun karakteren 11.

De mange besvarelser gav et billede af læsernes opfattelse og tilfredshed med bladet som det ser ud i dag samt en række forslag til forbedring og videreudvikling, som redaktionen vil vurdere og inddarbejde i det omfang det er muligt.

Analysen viser: at 2/3 af læserne kigger bladet igennem og læser nogle artikler; 1/3 læser stort set alt.. Over 2/3 finder ikke sproget (dansk eller norsk) afgørende; under 1/3 læser mest danske artikler. 90% finder mængden af tekst og illustrationer passende. Når det gælder bladets indhold markerer 72% af læserne ønske om Globale, bæredygtige nyheder – fx 1 side hver gang; 52% ønsker at læse om Merkurs støtteprojekter og om kriterierne for udvalgelse af støtteprojekter; 33% er interesseret i mere stof om Merkurs holdninger og værdier og endelig efterspørger 36% mere stof om Andre bæredygtige pengeinstitutter i verden.

Når det gælder prisen på bladet finder 57% prisen passende mens 24% synes bladet burde være gratis; 7% finder det for dyrt.

På spørgeskemaet var der et felt til fristekst. Det er i den færdige rapport blevet til 6 tætskrevne sider med forslag og bemærkninger. I rapportens konklusion hedder det bl.a.: "...at Merkurs kunder generelt er tilfreds med Pengevirke. Responsen var stort set udelukkende positiv og den kritik der kom var overvejende positiv. Respondenterne er tilfredse med layout, hvorfor dette ikke bør ændres væsentligt. Nogle responder foreslår forbedringer af billeder og den grafiske fremstilling og en mere indbydende udformning kan på steder være forfriskende."

Hermed ønsker vi i redaktionen at takke læserne for de meget positive besvarelser og tak til Rikke og Kathrine for det store arbejde de har lagt i projektet. Resultatet vil være til inspiration og blive brugt i det videre arbejde.

Til min store glæde har jeg brugt det sidste halve år, ikke kun på min hovedopgave, men også til at lære om vores samfund, hvilke bæredygtige holdninger, der bør opprioriteres og noget så grundlæggende som hvilke varer man bør vælge i supermarketmet. At have studeret Merkur og Pengevirke på nært hold har givet mig informationer til min opgave, men dybere set er jeg blevet præget af holdninger, der vil følge mig resten af livet. Til min store fortrydelse har jeg netop forgæves forsøgt at bestille frugter fra aarstiderne.com for bare at opdagte, at de ikke leverer i min by. ØV.

Men alt i alt er det samtidigt en glæde at skrive en opgave, der rent faktisk også skal bruges i den virkelige verden. Ingen fiktive problemstillinger, kun et reelt behov, der retfærdiggør brugen af de lærte teorier og deres anvendelse i praksis. At den oven i købet er blevet vel modtaget er et ekstra plus for selvtilliden.

Tak til Merkur for at have givet mig chance, og tak for jeres måde at være på. Og til læserne: Tak for jeres medvirken og kryds så fingre for mig i min fremtidige jobsøgning.

Gensidig glæde og respekt

af Rikke Andersen

Efter nu at have færdiggjort tilfredshedsanalyesen af Pengevirke og konkluderet at I, læserne, er vældigt tilfredse med bladet, er følelsen af at have udrettet noget brugbart til stede i høj grad hos mig. Jeg er nu færdiguddannet finansøkonomi med et udmarket resultat og jeg er en del klogere på mange teorier og arbejdsgange i finansverdenen.

Der blev trukket lod blandt de returnerede spørgeskemaer. Loddet faldt på følgende – som forhåbentlig nu har modtaget deres "præmie": Peter Nielsen, kbh; Bjørn Petersen, Roskilde; Mikael Budde Jensen, Snedsted; Kirsten Gamst-Nielsen, Helsingør; Jesper Eskelund, Århus; Kenneth Falkenberg, Kbh; Økotrans. kbh; Palle D Harring, Roslev; Pia Hjulsgaard, Risskov; Anders Bang Jensen, Kbh

Cultura Bank – er en bank for deg som er optatt av økonomi og etikk, bærekraftig økonomi, nye måter å tenke verdiskapning på.

Cultura finansierer bl.a. projekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Cultura ønsker å utvikle en ny form for bankvirksomhet. Gjennom et samarbeid med kundene skapes en pengestrom som bevisst kan settes inn i samfunnsfornyende og miljørettede formål.

Målsetningen for Cultura er å medvirke ved finansieringen av samfunnstjenlige projekter. Videre å værstgjøre holdninger til penger og økonomi slik at kapital kan styres mot reelle behov og uløste oppgaver i samfunnet.

Bankens arbeidsområde vil være hele landet og banken vil tilstrebe næroktakt til sine kunder. Å arbeide for at etikk, moral og verdiskapning kan innarbeides i det økonomiske liv

via et nytt syn på penger, økonomi og hva lønnsomhet er. Vi er av den tro, at det er mulig å utvikle nye samfunnsøkonomiske konsepter og holdninger, hvor man ikke ensidig baserer seg på egennytten som drivkraft.

Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land herunder også de nordiske land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge. Cultura har i øyeblikket en balanse på ca. 150 mio. NOK. Der er 10 medarbeidere på kontoret i Oslo.

Merkur er et holdningspræget pengeinstitut, hvor udlån sker på baggrund af såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger.

Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en mere bæredygtig retning, miljømæssigt som socialt. Mange af Merkurs låneprojekter har medvirket til at inspirere andre

og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med sit virke at række udover den umiddelbare finansiering og virkelighørelse af konkrete initiativer.

Mere end 8000 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut.

I kraft af den her nævnte udlånspolitik får Merkurs indlånerne den yderligere mulighed, at man kan øremærke sin opsparing til særlige formål – fx til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bofællesskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed m.m.

Merkur har i øyeblikket en balance på over 450 mio. kr. Af det samlede udlån på kr. 327 mio. udgør de almennyttige, samfundsgavnlige projekter ca. 90%. De øvrige er udlån til private - fortrinsvis til boligformål.

Merkur har 30 ansatte fordelt på afdelinger i Aalborg, Århus og København og et repræsentationskontor i Hamborg for ca. 300 nordtyske kunder samt kontor- og mødefaciliteter i Odense med én medarbejder.

Hurum Videregående

– en Steinerskole i samarbejde med industrien

Pengevirke-redaktionen mødes 4 gange årligt og det er blevet en tradition, at det ene møde altid holdes i tilknytning til Nordisk Bankmøde, der finder sted en weekend i august eller september måned på skift i de tre nordiske lande (Sverige, Norge, Danmark) – måske bliver der med det igangværende initiativ også lejlighed til at holde Nordisk Bankmøde i Finland – en dag!

Ved flere lejligheder har redaktionsmøderne også været anledning til at besøge nogle af de projekter, som Merkur og Cultura i fællesskab har finansieret eller ydet lån. Det var tilfældet da vi i maj mødtes på Hurum Videregående Steinerskole.

Det er som navnet siger en Videregående Steinerskole, der forudsætter eleverne har taget 10.klasse og hvor der er mulighed for at bo på skolen i de 2-3 år skoleforløbet foregår. Netop internatdelen er det, Cultura og Merkur har ydet lån til. (Se billedet herunder)

På Hurum videregående Steinerskole er der tre studieretninger:

- en bred almen uddannelse, som giver generel kompetence til videregående studier

- uddannelse som fagoperatør i procesindustrien med offentligt godkendt eksamensbevis, som samtidig er grundlag for videre ingeniøruddannelse.

- en uddannelse der giver studiekompetence med baggrund i naturforvaltning/agronomuddannelse indenfor økologiske dyrkningsmetoder.

Den del af skoletilbudet, der har med procesindustrien at gøre, foregår i tæt samarbejde med én af verdens største papirmasseproducenter: Södra, der har sit udgangspunkt i Småland i Sverige. Fabrikken i Hurum blev købt i 2000 og samarbejdet med Hurum Videregående handler bl.a. for fabrikken om at skaffe læringe. En stor del af undervisningen på proceslinien foregår i lokaler på fabrikken.

Den del af undervisningen, der er rettet mod naturforvaltning og økologiske dyrkningsmetoder foregår hovedsageligt inde i Fyresdal lige ved Hardanger Vidda med skov og viddere, jagt og fiskeri som en naturlig del af skolens miljø.

Hurum ligger på vestsiden midtvejs inde i Oslofjorden og er præget af en rig kystkultur.

Yderligere oplysninger:
Hurum Videregående
Steinerskole
Skoledalen 3, 3482 Tofte
hurumvg@steinerskolen.no

